

Asia

Neuvottelut EU:n uudesta kumppanuudesta Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa

Kokous

U/E/UTP-tunnus

U 55/2020 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio ja Yhdistynyt kuningaskunta ("UK") saivat 24.12.2020 päätökseen neuvottelut uudesta kauppaa- ja yhteistyösopimuksesta ("sopimus"). Se kattaa kaikki neuvoteltavana olleet alat. Sopimusta täydentävät erilliset sopimukset tietoturvasta ja ydinenergia-alan yhteistyöstä.

Komissio neuvotteli sopimukset yleisten asioiden neuvoston helmikuussa 2020 antaman neuvottelumandaatin pohjalta, ja neuvoston valmisteluelimiä jatkuvasti kuullen. Vuoden 2020 aikana eduskunta on saanut neuvotteluista seuraavat selvitykset: E 6/2020vp, EJ 5/2020 vp, EJ 16/2020 vp ja U 55/2020 vp.

Erosopimuksen mukainen siirtymäkausi päättyy 31.12.2020, koska UK kieltäytyi jatkamasta sitä. Mitään määräajan pidennyksiä ei enää ole käytettävissä, eikä Euroopan parlamentti ehdi käsitellä sopimusta ennen vuoden vaihdetta. 1.1.2021 alkaen vaihtoehdot ovat näin ollen sopimukseton tila tai sopimusten väliaikainen soveltaminen ennen niiden lopullista voimaantuloa.

Sopimuksettomien tilan välttäminen on mahdollista, mikäli neuvosto päättää, että sopimukset allekirjoitetaan ja tehdään vain unionin puolesta, ilman jäsenvaltioiden kansallisia ratifiointeja. EU:n tavoitteena on, että neuvosto päättää iltapäivällä 29.12.2020 päättyvässä kirjallisessa menettelyssä sekä sopimusten allekirjoittamisesta että niiden väliaikaisesta soveltamisesta 1.1.2021 alkaen.

Väliaikainen soveltaminen jatkuu enintään 28.2.2021 saakka. Tarkoituksena on, että siihen mennessä Euroopan parlamentti ehtii antaa sopimuksille hyväksyntänsä, jonka jälkeen neuvosto tekee vielä muodolliset päätökset sopimusten tekemisestä. Tämän jälkeen sopimukset voivat tulla lopullisesti voimaan.

Suomen kanta

Sopimukset ovat kokonaisuutena arvioiden EU:n ja Suomen neuvottelutavoitteiden mukaisia. Suomi kannattaa niiden nopeaa hyväksymistä.

Sopimuksettomien tilan välttämiseksi neuvoston tulee vuoden 2020 aikana tehdä päätös sopimusten allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta 1.1.2021 alkaen.

Sopimukset voidaan nyt kyseessä olevassa poikkeuksellisessa tilanteessa allekirjoittaa ja tehdä vain unionin puolesta. Tämä ei saa muodostaa ennakkotapausta. Neuvoston päätöksenteossa on asianmukaisesti varmistettava, että sopimusten tekeminen unionisopimuksina ei vaikuta EU:n perussopimusten mukaiseen unionin ja jäsenvaltioiden väliseen toimivallanjakoon muuten kuin suhteessa UK:hon.

Suomi hyväksyy kirjallisen menettelyn sekä muiden kiireellisen käsittelyaikataulun edellyttämien prosessuaalisten keinojen käytön neuvoston päätöksenteossa. Sopimukset voivat poikkeuksellisesti tulla ensin sovellettavaksi vain englanninkielisinä, sillä muista EU:n virallisista kielistä tulee sopimuksen mukaan myöhemmin yhtä todistusvoimaisia.

Pääasiallinen sisältö

Sopimustekstit (1 299 sivua) jaettiin 25.12.2020 ensimmäistä kertaa jäsenvaltioille. Mitään osapuolten yhteisiä tekstiluonnoksia ei ole aiemmin ollut käytettävissä. Tätä muistiota 27.12.2020 laadittaessa saatavilla oli vain sopimusten englanninkieliset versiot.

Seuraavassa selostetaan ensin sopimusten pääasiallinen sisältö. Esityksessä keskitytään erityisesti Suomen kannalta tärkeimpiin avoinna olleisiin kohtiin. Tämän jälkeen muistion kohdassa 4. käsitellään sopimuksen oikeudellista luonnetta ja mahdollisuutta tehdä sopimus vain unionin puolesta.

UK olisi pitänyt parempana usealle erilliselle sopimukselle perustuvaa mallia, mutta Suomen tavoitteiden mukaisesti neuvotteluissa päädyttiin yhteen sopimukseen, jolla perustetaan uusi laaja-alainen yhteistyösuhde EU:n ja UK:n välille. Sopimusta täydentävät erilliset sopimukset tietoturvasta ja ydinenergia-alan yhteistyöstä.

Sopimus ei kata yhteistyötä ulko-, turvallisuus, ja puolustuspolitiikassa, koska UK ei halunnut neuvotella mistään sopimukseen perustuvasta yhteistyöstä näillä ulkoisen turvallisuuden aloilla.

1. Kauppa- ja yhteistyösopimus

Sopimus on jaettu seitsemään osaan ja ne edelleen osastoihin ja lukuihin. Sopimuksessa on lisäksi 3 pöytäkirjaa ja noin 50 liitettä. Ne ovat erottamaton osa sopimusta ja niillä on sama oikeudellinen sitovuus kuin sopimuksen varsinaisilla artikloilla.

OSA I Yhteiset ja institutionaaliset määräykset

Ensimmäisessä ja toisessa osastossa esitetään sopimuksen **tavoitetta ja tulkintaa** koskevat yleiset määräykset ja määritelmät. Sopimuksella perustetaan EU:n ja UK:n välille kattava uusi suhde, joka kunnioittaa molempien osapuolten itsenäistä ja riippumatonta asemaa. Suhdetta voidaan täydentää uusilla kahdenvälisillä sopimuksilla niin, että ne tulevat osaksi nyt hyväksyttävää sopimuskehikkoa.

Osapuolet sitoutuvat vilpittömässä mielessä toteuttamaan kaikki sopimuksen noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet, avustamaan siinä toisiaan, ja pidättymään kaikista toimista, jotka voisivat vaarantaa sopimuksen tavoitteiden saavuttamisen.

Sopimusta tulkitaan kansainvälisen julkisoikeuden yleisten periaatteiden ja valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen mukaisesti. Tulkinnassa ei ole velvollisuutta ottaa huomioon kummankaan osapuolen lainsäädäntöä, eivätkä kummankaan osapuolen tuomioistuinten ratkaisut sido toista osapuolta. Toisin kuin erosopimuksen osalta, EU-lainsäädännöllä ja EU-tuomioistuimen oikeuskäytännöllä ei siis ole sitovaa vaikutusta suhteessa UK:hon. Tämä UK:n vaatimus oli EU:n

hyväksyttävissä, sillä sopimus ei (tosin kuin erosopimus) perustu EU-oikeuden määräyksille ja käsitteille. Sopimukseen ei myöskään voi vedota suoraan osapuolten omien oikeusjärjestelmien puitteissa.

Kolmannessa osastossa määrätään **sopimuksen hallinnosta**. Neuvotteluissa päädyttiin EU:n tavoitteiden mukaisesti luomaan sopimuksen hallintoa, täytäntöönpanoa, soveltamista ja tulkintaa varten yksi horisontaalinen kehys. Se kattaa lähtökohtaisesti kaikki kumppanuuden osa-alueet. Riitojenratkaisusta määrätään erikseen sopimuksen kuudennessa osassa.

Keskeisin hallintoelin on osapuolten yhteinen kumppanuusneuvosto (Partnership Council), joka koostuu EU:n ja UK:n edustajista. Se kokoontuu komissaari- ja ministeritasolla. Kumppanuusneuvosto voi sopimuksessa erikseen määrätyissä tilanteissa tehdä mm. osapuolia sitovia päätöksiä ja sopimusmuutoksia.

Lisäksi kumppanuusneuvoston alaisuuteen perustetaan kauppakumppanuuskomitea (Trade Partnership Committee) sekä 10 kaupan alan erityiskomiteaa ja 8 erityiskomiteaa sopimuksen muita keskeisiä aloja, kuten lentoliikennettä, energiaa, kalastusta, sosiaaliturvan koordinaatiota, oikeudellista yhteistyötä ja unionin ohjelmia varten. Komiteat hoitavat sopimuksessa erikseen määrättyjen tehtävien lisäksi myös kumppanuusneuvoston niille delegeoimia tehtäviä. Tarvittaessa kumppanuusneuvosto voi perustaa uusia komiteoita. Komiteoiden alaisuuteen perustetaan lisäksi neljä työryhmää, mm. lääkkeitä sekä moottoriajoneuvoja ja niiden osia varten.

Kumppanuusneuvosto ja komiteat tekevät päätöksensä konsensuksella. Niiden työjärjestykset ovat sopimuksen liitteenä. Neuvoston päätöksessä sopimuksen allekirjoittamisesta määrätään EU:n sisäisestä toiminnasta sopimuksen hallintoelimissä. Lähtökohtana on EU:n perussopimusten mukainen toiminta: unionia edustaa SEU 17 artiklan mukaisesti komissio ja unionin kannoista päättää SEU 16 artiklan mukaisesti neuvosto, joka tekee tarvittaessa SEUT 218 artiklan 9 kohdan mukaisia päätöksiä. Neuvoston päätöksessä vahvistetaan erikseen jäsenvaltioiden mahdollisuus osallistua osana unionin delegaatiota kumppanuusneuvoston ja komiteoiden kokouksiin. Lisäksi komissiolle asetetaan velvollisuus jakaa ajoissa jäsenvaltioille kaikki kokouksiin liittyvä aineisto, jotta neuvosto voi asianmukaisesti käyttää sille kuuluvaa päätösvaltaa.

Lisäksi osasto sisältää määräyksiä kansalaisyhteiskunnan kuulemisesta sopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä. Sopimus mahdollistaa myös Euroopan parlamentin ja UK:n parlamentin välisen yhteistyön käynnistämisen. Enimmillään yhteistyössä on kyse informaation saamisesta ja suositusten antamisesta.

OSA II Kauppa, liikenne, kalastus ja muut järjestelyt

Sopimuksen laajin osio koskee **Kauppaa** (Otsikko 1). Se sisältää 12 osastoa, jotka käsittelevät vapaakauppasopimukseen tyypillisesti sisältyviä aihekokonaisuuksia kuten tavarakauppaa, palvelukauppaa ja investointeja, digitaalista kauppaa, pääomasiirtoja ja maksuja, henkisen omaisuuden suojaa, julkisia hankintoja, pieniä ja keskisuuria yrityksiä, energiaa, läpinäkyvyyttä, hyviä sääntelykäytänteitä ja sääntely-yhteistyötä, tasapuolisia kilpailuedellytyksiä ja kestävästä kehityksestä sekä poikkeuksia.

Sopimuksen kauppaosion tarkoituksena on luoda edellytykset kaupan käynnille siirtymäkauden päätyttyä. Sopimuksella ei korvata sisämarkkinoita. Siinä käsitellään vain tiettyjä kaupan elementtejä, joita tavanomaisesti käsitellään vapaakauppasopimuksissa EU:n ja kolmansien maiden välillä. Lisäksi sopimuksen määräykset ovat luonteeltaan huomattavasti yleisempiä kuin sisämarkkinalainsäädäntöön sisältyvät tarkat velvoitteet. Sopimuksella luodaan näin ollen huomattavasti nykytilaa etäisempi suhde kahden, suvereenin osapuolen välillä, mikä tarkoittaa väistämättä uusia esteitä kauppaan verrattuna nykytilaan. Tavaroiden, palveluiden, ihmisten ja pääomien vapaa liikkuvuus loppuu.

Sopimus on kauppasopimuksena kattava ja osin EU:n aiempia sopimuksia pidemmälle menevä. Esimerkiksi siinä myönnetään täysin (100%) tulliton ja kiintiötön kohtelu osapuolen tuotteille, jotka täyttävät sopimuksen alkuperäsäännöt. Se sisältää myös muun muassa kattavasti tasapuolisia kilpailuedellytyksiä koskevia sääntöjä valtiontukien, työelämän ja ympäristösääntelyn, ilmastonmuutoksen vastaisen taistelun, hiilen hinnoittelun sekä verotuksen läpinäkyvyyden osalta, sekä sitovan riitojenratkaisumekanismien ja mahdollisuuden vastatoimiin sopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi. Energian osalta sisältö on EU:n tavanomaisia kauppasopimuksia yksityiskohtaisempaa. Sopimus on keskeisiltä osin EU:n ja Suomen tavoitteiden mukainen.

Tavarakaupan osalta (I osasto) sopimuksessa määrätään tullittomuudesta ja kiintiöttömyydestä kaikille sopimusosapuolten tavaroille, jotka täyttävät alkuperäsääntöjen ehdot. Osasto sisältää lisäksi määräykset mm. vientiin ja tuontiin liittyvistä maksuista ja muodollisuuksista, tuonti- ja vientilisensoinnista, tuonti- ja vientimonopolioiden kieltämisestä, kulttuuriesineiden kaupasta ja palauttamisesta, korjatuista ja kunnostetuista tuotteista sekä toimista tullilainsäädännön rikkomisen ja kiertämisen torjumiseksi. Lisäksi määrätään, että EU ja UK eivät voi hyödyntää toistensa olemassa olevia WTO-kiintiöitä etuuskohtelun mukaisessa kaupassa. Suomen tavoitteet saavutettiin pääpiirteissään.

Osastossa sovitaan myös **kaupan suojainstrumenteista** (polkumyynti-, tasoitustulli- ja suojatoimi-instrumentit), joilla annetaan suojaa osapuolten teollisuudelle polkumyyntiin, tuetun tuonnin tai äkillisen tuonnin aiheuttamalta vahingolta, ja joiden osalta sovelletaan WTO:n polkumyyntisopimusta, WTO:n tukia ja tasoitustulleja koskevaa sopimusta, WTO:n suojalausekesopimusta sekä WTO:n maataloussopimuksen artiklaa 5. Tämän sopimuksen alkuperäsääntöjä koskevaa 5 lukua ei sovelleta kaupan suojainstrumentteihin.

Lisäksi sovitaan WTO:n yli menevistä menettelyistä alemman tullin periaatteen ja yleisen edun osalta, kuten on ollut viimeaikaisissa EU:n solmimissa vapaakauppasopimuksissa. Molemmat osapuolet voivat käyttää alemman tullin periaatetta polkumyyntin osalta. Tämä tarkoittaa, että polkumyyntimarginaalin lisäksi määritellään vahinkomarginaali ja tulli asetetaan sen mukaisesti, kumpi näistä on alhaisempi. Yleisellä edulla tarkoitetaan, että valmistavan teollisuuden edun lisäksi otetaan huomioon käyttäjien, maahantuojien ja tietyissä tapauksissa jopa kuluttajien etu. Lisäksi varmistetaan, että kumpikaan osapuoli ei käytä samanaikaisesti monenvälisiä suojatoimia eikä WTO:n maataloussopimuksen artiklaa 5 samaan tuotteeseen. Sopimuksen riitojenratkaisua koskevia sääntöjä ei sovelleta kaupan suojainstrumentteihin. Suomen tavoitteena oli WTO:n sopimusmääräyksiä pidemmälle menevien määräysten sisällyttämisestä sopimukseen. Saavutettu tulos vastaa Suomen tavoitteita.

Alkuperäsäännöt (I osasto, 2 luku) noudattavat pääosin EU:n perinteistä lähestymistapaa. Etuuskohteluun vaadittavan EU/UK- alkuperän kerryttämisessä sovelletaan nk. täyttä kahdenvälistä kumulaatiota, eli osapuolet voivat käyttää toistensa alkuperä tuotteita omassa valmistuksessaan ja myös suoritettu valmistus ja käsittely otetaan huomioon tuotekohtaisen säännön noudattamisessa. Suomen tavoitteena oli joustavammat säädökset, jotka olisivat sallineet useamman osapuolen laajennetun kumulaation. Sähköautojen ja akkujen osalta sopimus sisältää erilliset määräykset alkuperävaatimuksista. Niiden osalta neuvottelutulos on Suomen tavoitteiden mukainen.

Terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevassa luvussa (I osasto, 3 luku) osapuolet vahvistavat WTO:n terveys- ja kasvinsuojelua (SPS) koskevan sopimuksen periaatteet. Luvun tavoitteena on kahdenvälisen kaupan sujuvuuden varmistaminen sekä terveys- ja kasvinsuojelutoimien kielteisten kauppavaikutusten minimoiminen ottaen kuitenkin huomioon osapuolten oikeus arvioida ja hallinnoida riskejä sekä suojella ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä. EU:n ja UK:n välisessä kaupassa tuotteiden on sopimuksesta huolimatta täytettävä jatkossakin osapuolten niille asettamat vaatimukset.

Sopimuksessa sovitaan SPS-toimiin liittyvistä yleisperiaatteista, todistuksista, tuontietoihin liittyvistä periaatteista ja –menettelyistä, hyväksytyjen laitosten listaamisesta, transparensista ja tietojenvaihdosta, alueellistamisesta, tarkastuksiin liittyvistä periaatteista, hätätoimenpiteistä ja yhteistyöstä kansainvälisillä foorumeilla. Osapuolet sitoutuvat muun muassa siihen, että tuontivaatimukset koskevat yhdenmukaisesti viejäosapuolen koko aluetta. Tämä on ollut tärkeä tavoite EU:lle kaikissa kauppaneuvotteluissa. Osapuolten välille sovittu tehokas tiedonvaihto ja transparenssi tukevat esimerkiksi osapuolten mahdollisuutta toimia nopeasti eläintautien tai kasvintuhoojien ilmetessä, kuitenkin tavalla, joka ei aiheuta tarpeetonta haittaa kahdenväliselle kaupalle. Alueellistamista koskevat määräykset turvaavat viennin jatkumisen kasvintuhooja- ja eläintautivapailta alueilta. Sopimuksen myötä perustetaan SPS-komitea luvun toimeenpanon ja toiminnan varmistamiseksi.

Lisäksi osapuolet sopivat yhteistyöstä eläinten hyvinvointia liittyvien periaatteiden edistämiseksi kansainvälisellä tasolla. Tavoitteena on erityisesti kansainvälisen eläintautijärjestön OIE:n eläinten hyvinvointia koskevien standardien vahvistaminen, katteen laajentaminen ja toimeenpanon tehostamisen edistäminen. Myös tutkimustyötä eläinten hyvinvoinnin osalta edistetään. Osapuolet sopivat myös kattavasta yhteistyöstä antibioottiresistenssin osalta. Yhteistyöhön sisältyy tiedonvaihto, yhteistyö kansainvälisellä tasolla sekä tutkimusyhteistyö. Osapuolet sitoutuvat myös yhteistyöhön kestävien ruokajärjestelmien osalta. Määräykset eläinten hyvinvoinnista ja antibioottiresistenssin vastaisesta työstä ovat tärkeä saavutus. EU ja UK ovat olleet edelläkävijöitä ja aktiivisia kansainvälisessä eläinten hyvinvointia ja antibioottiresistenssiä koskevassa työssä. Sopimus tukee osaltaan osapuolten jatkuvaa yhteistyötä kansainvälisellä tasolla yhtenäisten tavoitteiden edistämiseksi.

Sopimusmääräykset noudattavat pääpiirteittäin EU:n olemassa olevien kauppasopimusten terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevien lukujen sisältöjä.

Terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta saavutettu tulos on tasapainoinen ja vastaa Suomen neuvottelutavoitteita. Sopimuksessa sitoudutaan sekä yksityiskohtaisiin kauppaa sujuvoittaviin määräyksiin että jatkuvaan tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta. Sopimus vastaa myös Suomen tavoitteeseen kunnianhimoisista määräyksistä eläinten hyvinvoinnin ja antibioottiresistenssin osalta.

Teknisten kaupan esteiden luvun (I osasto, 4 luku) määräysten tavoitteena on estää tarpeettomien teknisten kaupan esteiden syntymistä osapuolten välille. Sopimus sisältää määräyksiä teknisten määräysten, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, standardisoinnin, akkreditoinnin, markkinavalvonnan ja merkintöjen ja sääntelyn läpinäkyvyyden osalta. Määräysten perustana on Maailman kauppajärjestö WTO:n teknisiä kaupan esteitä koskeva sopimus (TBT-sopimus).

Sopimuksessa sovitaan kansainvälisten standardien määritelmästä ja nimetään kansainvälisiä standardisointielimiä. Tämä oli EU:n neuvottelutavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittävää.

Sopimuksessa sovitaan myös, että matalan riskin tavaroiden osalta osapuolten tulee harkita niin sanotun ensimmäisen osapuolen vaatimustenmukaisuuden arvioinnin käyttöä (valmistajan vastuuvakuutus), jolloin kolmannen osapuolen tarkastusta ei tarvita. Kyseessä on laajasti EU:ssa käytetty toimintatapa ja sen jatkuminen on tärkeää.

Sopimuksessa on määräyksiä EU:n ja UK:n välisestä tietojenvaihdosta vaarallisten ja määräysten vastaisten tuotteiden osalta. Tämä on tärkeää kuluttajien terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi.

Sopimuksessa on osapuolten yhteisten etujen kannalta keskeisiä sektorikohtaisia liitteitä, joiden tavoitteena on helpottaa näiden tavaroiden kauppaa osapuolten välillä. Sektoriliitteet ovat moottoriajoneuvoista ja niiden osista, lääkkeistä, kemianteollisuuden tuotteista, viineistä ja luomutuotteista.

Moottoriajoneuvojen ja niiden osien osalta osapuolet hyväksyvät hyväksynyt Yhdistyneiden kansakuntien (YK) sääntelyn mukaisesti. Liitteessä sovitaan myös yhteistyöstä sekä tietojenvaihdosta osapuolten välillä. Myyntiluvallisten lääkkeiden osalta tavoitteena on helpottaa lääkkeiden saatavuutta osapuolten alueella ja liitteessä sovitaan tarkastusten ja hyviä tuotantotapoja koskevien todistusten vastavuoroisesta hyväksymisestä. Kemianteollisuuden tuotteiden osalta tavoitteena on kaupan helpottaminen, korkean ympäristön- ja terveydensuojelun tason varmistaminen ja viranomaisyhteistyö. Luomutuotteiden osalta liitteessä sovitaan ekvivalenssista eli luomutuotteeksi toisen osapuolen alueella sertifioitu tuote on luomutuote myös toisen osapuolen alueella. Viinien osalta yksinkertaistetaan sertifiointi-, dokumentointi-, merkintä- ja pakkausvaatimuksia.

UK:sta EU:hun tulevien tuotteiden tulee myös jatkossa täyttää EU:n tuoteturvallisuusvaatimukset ja EU-standardien korkeasta tasosta yleisten etujen kuten ihmisen hengen ja terveyden suojelemiseksi ei poiketa. Sopimusmääräykset noudattavat pääpiirteissään EU:n olemassa olevien kauppasopimusten teknisiä kaupan esteitä käsittelevien lukujen ja vastaavuussopimusten sisältöjä.

Teknisten kaupan esteiden osalta saavutettu tulos on tasapainoinen ja vastaa Suomen neuvottelutavoitteita. Sopimuksessa sitoudutaan sekä konkreettisiin toimiin että tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön kaupan teknisten esteiden osalta. Tarkempia kahdenvälisiä sopimuksia vaatimuksenmukaisuudesta saatetaan tarvita esimerkiksi, jos tuojaosapuoli edellyttää vientitodistusta siitä, ettei tuotava materiaali, olipa se tarkoitettu kaupalliseen, henkilökohtaiseen tai tilapäiseen käyttöön tai tutkimukseen, sisällä muuntogeenisiä organismeja tai niistä peräisin olevaa ainesta.

Tullaus ja kaupan helpottaminen. Siirtymäkauden päätyttyä tavaroiden vapaa liikkuvuus UK:n ja EU:n välillä päättyy. Siksi kaikkia EU:n tulli- ja muun tavaroiden tuontiin ja vientiin sovellettavan lainsäädännön mukaisia tarkastuksia ja muodollisuuksia, mukaan lukien saapumisen ja poistumisen yleisilmoituksia, sovelletaan vuoden 2021 alusta kaikkiin tavaroihin, jotka saapuvat EU:n tullialueelle UK:sta tai poistuvat unionin tullialueelta UK:hon. Tämä ei koske tavarakauppaa EU:n ja Pohjois-Irlannin välillä, johon sovelletaan Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevaa, vuoden 2019 erosopimuksen pöytäkirjaa.

Kauppa- ja yhteistyösopimuksen tullausta ja kaupan helpottamista koskevan luvun määräysten tavoitteena on tukea kaupan helpotuksia ja samalla varmistaa tehokas tullivalvonta sekä tukea sopimusosapuolten välistä tulliyhteistyötä ja määritellä sen puitteet. Luvussa määrätään muun muassa valtuutettuja talouden toimijoita (AEO) koskevien ohjelmien vastavuoroisesta tunnustamisesta, minkä vuoksi unionin ja UK:n välisessä tavarakaupassa AEO:t voivat hyötyä yksinkertaistetuista tullimenettelyistä ja tullitarkastusten helpotuksista. Osapuolet sitoutuvat lisäksi työstämään tullimenettelyjä koskevien vaatimusten ja muodollisuuksien yksinkertaistamista kauppaa käyvien tahojen, ml. pk-yritykset, ajan ja kustannusten pienentämiseksi. Tätä tavoitetta edistäviin toimiin voi kuulua esimerkiksi useita eri tuontieriä tietyn ajanjakson kuluessa kattavien koonti-ilmoitusten käyttö sekä kevennetyt tieto- ja dokumentaatiovaatimukset. Tullausta ja kaupan helpottamista koskevassa luvussa määrätään myös mm. tavaroiden passituksesta, riskienhallinnan menettelyistä, jälkitarkastuksesta, tiedon jakamisesta, tullaukseen liittyvistä ennakkoratkaisuista, muutoksenhausta sekä pyrkimyksestä meriteitse tapahtuvan roll-on, roll-off -liikenteen helpottamiseksi.

Sopimus sisältää myös kaksi pöytäkirjaa hallinnollisesta yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta tulli- ja arvonlisäveroasioissa. Pöytäkirjoissa käsitellään tietojenvaihtoa tulli- ja arvonlisäveropetosten ja muun laittoman toiminnan torjumiseksi sekä keskinäistä avunantoa veroihin ja maksuihin liittyvien saatavien perimiseksi ja osapuolten taloudellisten etujen suojaamiseksi. Pöytäkirjat sisältävät myös hallinnollisessa yhteistyössä käytettävät lomakkeet, jotka helpottavat pöytäkirjojen mukaista tiedonvaihtoa ja muuta avunantoa.

Palveluiden ja investointien (II osasto) osalta sopimus vastaa sisällöltään tyypillistä EU:n modernia vapaakauppasopimusta. Sopimuksessa vahvistetaan ehdot, joilla yritykset voivat toimia ja tarjota

palvelujaan EU:n alueella tai UK:ssa. Tämä lisää markkinoilla toimivien yritysten oikeusvarmuutta. Sopimus koskee niin rajat ylittävää kauppaa, investointeja kuin yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantuloa ja maassa oleskeluakin, sekä kattavasti eri palvelu- ja tuotantoaloja. Alakohtaisten sitoumusten osalta sopimus vastaa kunnianhimoitua unionin uusimpia kauppasopimuksia. UK:n markkinat ovat avoimet ja se näkyy myös maan sitoumuksissa, mukaan lukien Suomen viennin kannalta tärkeillä sektoreilla. Sopimus vastaa siis tältä osin Suomen tavoitteita.

Sopimuksessa sovitaan muun muassa markkinoillepääsyä, kansallista kohtelua sekä suosituimmuuskohtelua koskevista ehdoista, eli siitä, minkälaisia määrällisiä tai toisen osapuolen toimijoita syrjiviä rajoituksia osapuolet voivat markkinoilleen asettaa. Sopimuksessa on tavanomaiset EU:n vapaakauppasopimukseen sisältyvät kateerajaukset, eli palveluja ja investointeja koskevat määräykset eivät koske julkisia palveluja, audiovisuaalisia palveluja, osapuolten sisäistä meriliikennettä (kabotaasi), sisävesiliikennettä eikä lentoliikennettä (paitsi lentoliikenteen tukipalvelut sekä eräät ns. erityislentotoimintaan liittyvät alat). Palvelujen ja investointien vapauttamista koskevan sopimusosan ulkopuolelle suljetaan myös julkiset hankinnat sekä osapuolten myöntämät tuet (paitsi silloin, kun tuet liittyvät suoritusvaatimuksiin).

Sopimusluonnos kattaa **rahoituspalvelut** samalla tavalla kuin ne on yleensä katettu EU:n ja kolmansien maiden välisissä vapaakauppasopimuksissa. Sopimus velvoittaa molemmat osapuolet pitämään markkinat avoimina toimijoille, jotka pyrkivät tarjoamaan palveluja sijoittautumisen kautta. Osapuolet sitoutuvat myös varmistamaan, että niiden alueella rahoituspalvelualalla noudatetaan kansainvälisesti sovittuja standardeja. Molemmat osapuolet säilyttävät oikeuden toteuttaa tai pitää voimassa toimenpiteitä rahoitusvakauden säilyttämiseksi ja rahoitusmarkkinoiden eheyden turvaamiseksi. Osapuolet pyrkivät maaliskuuhun 2021 mennessä sopimaan yhteisymmärrysasiakirjasta koskien sääntely-yhteistyön puitteita rahoituspalveluiden alalla. Sopimusluonnokseen ei sisälly vastaavuuspäätöksiä koskevia säädöksiä, koska osapuolet päättävät niistä itsenäisesti.

Sopimus sisältää palveluja ja investointeja koskevia sääntöjä lupa- ja pätevyysvaatimusten, jakelupalveluiden (posti- ja kuriiripalvelut), televiestinnän, rahoituspalveluiden sekä kansainvälisen meriliikenteen aloilla. EU:n aikaisimmista vapaakauppasopimuksista poiketen mukana on myös sääntelyosio oikeudellisista palveluista (jakso 7). Osio on lisätty selventämään alaan liittyviä sopimusmääräyksiä; sisällöllisesti se ei juuri tuo uutta verrattuna EU:n muihin kauppasopimuksiin.

Yritystoimintaan liittyvien henkilöiden liikkumisen osalta sopimus kattaa laajasti eri henkilökategorioita, mikä oli myös Suomen tavoitteena. Sopimuksessa katetaan sijoittautumisen vuoksi matkustavat liikematkustajat, sisäisen siirron saaneet työntekijät ja lyhytaikaiset liikematkalaiset, sekä sopimusperusteiset palveluntarjoajat ja itsenäiset ammatinharjoittajat. Yrityksen sisällä siirtyvien henkilöiden perheenjäsenet ovat myös mukana sitoumuksissa. Sopimus ei korvaa sisämarkkinakohtelua, mutta vapaakauppasopimuksena se on kattava.

Sopimuksella luodaan myös yleiset puitteet, jotka mahdollistavat **ammattipätevyysien** vastavuoroisesta tunnustamisesta neuvottelemisen alakohtaisesti tulevaisuudessa. Tämä vastaa muissa EU:n vapaakauppasopimuksissa käytettävää mallia ja tarkoittaa merkittävää muutosta tilanteeseen, jolloin UK oli vielä unionin jäsen. Jatkossa UK:sta tulevat säänneltyjen ammattien asiantuntijat joutuvat hankkimaan ammattipätevyydelleen tunnustuksen erikseen jokaisessa EU:n jäsenvaltiossa, ja EU:sta tulevat asiantuntijat joutuvat vastaavasti hankkimaan tunnustuksen UK:ssa.

Sopimukseen sisältyy moderni **digitaalisen kaupan** teksti (III osasto), jonka kautta luodaan vakautta osapuolten yritysten liiketoiminnalle ja edistetään kuluttajien luottamusta verkkoympäristöön. Suomen tavoitteet täyttyvät siis tältäkin osin. Sopimuksessa käsitellään laajasti digitaaliseen kauppaan liittyviä aiheita kuten sähköiset allekirjoitukset, sähköisten toimitusten tullittomuus, roskaposti, tietovirrat ja näihin liittyvä henkilötietojen suoja, hallinnon avoin data sekä lähdekoodien paljastamisvaatimusten kielto. Lisäksi vahvistetaan osapuolten sääntelyoikeus ja osastoon soveltuvat EU:n kauppasopimusten

tavanomaiset poikkeukset. Kyseessä on ensimmäinen kerta, kun EU:n tekemässä kauppasopimuksessa on yksityiskohtaisia määräyksiä tietovirroista.

Pääomanliikkeiden (IV osasto) osalta sovitaan EU:n kauppasopimuksissa tavanomaisista WTO-sopimusten mukaisista määräyksistä koskien pääoman vapaata liikkuvuutta sekä maksuja ja siirtoja. Samoin sovitaan tilapäisiä suojatoimia koskevasta poikkeuksesta. Määräykset koskevat osapuolten välistä kauppaa ja investointeja.

Henkisen omaisuuden suojan osalta (V osasto) kauppaa- ja yhteistyösopimus UK:n kanssa sisältää monelta osin WTO:n teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyviä näkökohtia koskevaa sopimusta (TRIPS) ja muita kansainvälisiä sopimuksia kattavampia määräyksiä mm. tekijänoikeuksista ja lähioikeuksista, tavaramerkeistä, mallioikeuksista, patenteista, julkistamattoman tiedon suojasta ja kasvinjalostajaoikeuksista. Sopimus sisältää määräyksiä teollis- ja tekijänoikeuksien siviili- ja hallinto-oikeudellisesta täytäntöönpanosta sekä TRIPS-sopimuksen sitoumukset ylittävästä rajatäytäntöönpanosta. Siinä sovitaan myös laaja-alaisesta yhteistyöstä teollis- ja tekijänoikeuksien kehittämisen, suojelun ja rikkomusten estämisen aloilla.

Olemassa olevien maantieteellisten alkuperämerkintöjen suojasta sovittiin erosopimuksessa. Vuoden 2021 alusta lukien kansallisesti rekisteröitävien maantieteellisten merkintöjen suojasta sopimus ei sisällä määräyksiä.

Suomen näkökulmasta keskeiset tavoitteet saavutettiin. Maantieteellisten merkintöjen osalta EU ei saavuttanut tavoitettaan, että myös tulevat maantieteelliset merkinnät suojattaisiin automaattisesti. Tämä ei kuitenkaan ole Suomen kannalta keskeinen kysymys.

Julkisissa hankinnoissa sopimus (VI osasto) sisältää WTO:n julkisten hankintojen sopimusta (GPA, Agreement on Government Procurement) pidemmälle meneviä määräyksiä ja sitoumuksia, jotka parantavat hankintojen läpinäkyvyyttä ja virtaviivaistavat hankintamenettelyjä. Sopimuksen kautta varmistetaan EU-yritysten laajempi pääsy UK:n hankintoihin muun muassa erityisaloilla (energiaverkot) ja palveluhankinnoissa (esim. telekommunikaatio). EU-yritysten tytäryhtiöt UK:ssa saavat kansallisen kohtelun julkisissa hankinnoissa, pois lukien puolustus- ja turvallisuushankinnat, myös GPA-kynnysarvot alittavissa kilpailutuksissa. EU parantaa markkinoillepääsyä vastavuoroisesti GPA-sitoumusten tasosta. Neuvottelutulos täyttää Suomen tavoitteet ja on varsin hyvä ottaen huomioon, että UK ei ollut alun perin halukas sisällyttämään julkisia hankintoja sopimukseen.

UK on liittymässä GPA-sopimukseen siirtymäkauden päätyttyä 1.1.2021.

Pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskeva VII osasto käsittelee toimia, joilla edistetään pienien ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) hyötymistä sopimuksesta. UK:n ero EU:n sisämarkkinoilta ja tulliliitosta tulee muuttamaan kaupankäynnin menettelyitä sekä yritysten vastuita. UK:n eron myötä esimerkiksi tavaratoimitusten ja –kuljetusten prosessit vaikeutuvat. Sopimuksessa tunnustetaan pk-yritysten suuri merkitys sekä pyritään vahvistamaan pk-yritysten kaupan käynnin edellytyksiä muuttuvassa tilanteessa, mikä on Suomen kannalta tärkeä ja kannatettava tavoite.

Sopimuksen mukaan osapuolet sitoutuvat julkaisemaan nettisivuillaan muun muassa tietoja lainsäädännöstään, joka koskee kauppaa, tullausta, henkisen omaisuuden suojaa, kaupan teknisiä vaatimuksia, kasvin- ja terveydensuojelutoimia, tai julkisia hankintoja. Lisäksi osapuolet sitoutuvat antamaan tietojaan nettisivuillaan muun muassa tullitasoista ja –kiintiöistä, valmisteveroista, arvonlisäveroista, tai alkuperäsäännöistä.

Osapuolten on myös nimettävä yksilöity pk –yritysten yhteyspiste, jonka tehtävänä on muun muassa pk-yritysten tarpeiden huomioiminen sopimuksen toimeenpanossa, osapuolten välisen yhteistyön vahvistaminen sekä riittävän informaation saatavuuden varmistaminen. Yhteyspiste vaihtaa tietoja

sekä avustaa sopimuksen kumppanuusneuvoston sekä erityiskomiteoiden ja työryhmien toimintaa pk-yrityksiä koskevissa asioissa. Yhteyspisteellä on myös raportointivastuita yhteiselle kumppanuusneuvostolle. Sopimuksen riitojenratkaisumekanismi (6 Osa, 1 Osasto) ei sovellu tähän osastoon.

Energiaa koskevan VIII osaston tarkoituksena on mahdollistaa energiatuotteiden ja raaka-aineiden kauppa ja investoinnit sopimuspuolten välillä sekä tukea energian toimitusvarmuutta ja ekologista kestävyyttä. Terminologia ja määritelmät ovat hyvin pitkälti EU-oikeuden mukaisia. Investointien vapauttamisen ja palvelukaupan osalta seurataan näitä koskevia sopimusmääräyksiä.

Sähkö- ja kaasumarkkinoiden osalta keskeiset sovellettavat periaatteet ovat syrjimättömyys ja avoimuus. Sähkön ja kaasun siirto- ja jakeluverkkoihin varmistetaan kolmansien osapuolten pääsy. Siirtoverkko-operaattorien tulee toimia syrjimättömästi ja avoimesti. Poikkeuksia tähän saa soveltaa vain oikeutetuista julkisista syistä ja objektiivisin kriteerein. EU:n ja UK:n välisiä yhteyksiä (interconnections) koskevat poikkeukset pysytetään ennallaan ja yhteyksien tehokas käytettävyys tulee varmistaa.

Sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan energiamarkkinoiden riippumattomien sääntelyviranomaisten aseman määrittelyin toimivaltuuksin. Sopimukseen sisältyy määräykset energiaverkkojen kehittämisestä ja yhteistyöstä toimitus- ja huoltovarmuuden kehittämisessä. Myös siirtoverkko-operaattorien yhteistyöstä tulee huolehtia. Muun muassa tätä teknistä yhteistyötä ja ohjausta varten on energia-alan erityiskomitea.

Osapuolet sitoutuvat edistämään uusiutuvaa energiaa ja energiatehokkuutta. UK:n pitää vahvistaa aiemmin unionin jäsenenä kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman yhteydessä määrittämänsä näitä koskevat tavoitteet. Yhteistyöstä merienergian edistämässä on erilliset kirjaukset, samoin standardeista.

Energiatuotteisiin ja –raaka-aineisiin tulee soveltaa samoja hintoja. Hiilivetyjen hyödyntämiseen sovelletaan syrjimättömyyttä. Neljässä energiaosiota koskevassa liitteessä on annettu teknisempiä määräyksiä, myös energia- ja ympäristötuen tukia koskien. Energiaosion soveltaminen päättyy 30.6.2026, jollei muuta sovita.

Sopimuksen IX osastossa sovitaan **sääntelyn läpinäkyvyydestä**. Määräyksillä tavoitellaan ennustettavaa ja avointa sääntely-ympäristöä. Perustana ovat asianmukaiset Maailman kauppajärjestö WTO:n määräykset.

Sopimuksen X osastossa on määräykset **hyvistä sääntelykäytännöistä ja osapuolten välisestä sääntely-yhteistyöstä**. Tavoitteena on mahdollistaa yhdenmukaiset sääntelyratkaisut. Sääntely-yhteistyö on vapaaehtoista ja osapuolet säilyttävät sääntelyautonomiansa. Yhteistyötä varten perustetaan erityinen sääntely-yhteistyökomitea. Osastoa ei sovelleta EU:n jäsenvaltioiden sääntelyviranomaisiin eikä jäsenvaltiotason sääntelyyn. Osastoon ei sovelleta sopimuksen riitojenratkaisumääräyksiä.

Avoimia ja tasapuolisia kilpailuedellytyksiä ja kestävä kehitystä koskeva osasto (XI osasto) sisältää yhdeksän lukua. Ne koskevat yleisiä periaatteita (1 luku), kilpailupolitiikkaa (2 luku), valtiontukia (3 luku), valtio-omisteisia yrityksiä (4 luku), verotusta (5 luku), työelämän sääntelyä (6 luku), ympäristöä ja ilmastoa (7 luku), muita kaupan ja kestävä kehityksen välineitä (8 luku) sekä horisontaalisia ja institutionaalisia järjestelyitä (9 luku).

Sopimuksessa saavutettiin osapuolten sitoumus ympäristö- ja työelämän normeja koskevan sääntelyn perustason eli siirtymäkauden päättyessä voimassa olevaan tasoon. Lisäksi sopimukseen saatiin

sitoumus hiilen hinnoittelusta kattaen EU:lle keskeiset sektorit (sähkön ja lämmön tuotanto, teollisuus sekä lentoliikenne) ja hiilen hinnoittelujärjestelmien linkittämisestä. Lisäksi Pariisin ilmastopöytäkirjan sisällytetty sopimuksen olennaiseksi osaksi Kauppaa ja kestävän kehityksen muita instrumentteja käsittelevä luku vastaa EU:n neuvottelutekstitiedotusta.

Työelämän normeja sekä ympäristöä ja ilmastoa koskevien lukujen sitoumukset ovat täytäntöönpantavissa viime kädessä vastaavin keinoin kuin kauppasopimuksen muut määräykset, toisin kuin EU:n aikaisemmissa vapaakauppasopimuksissa. Kaupan ja kestävän kehityksen muita välineitä koskevan luvun osalta riitojenratkaisumenettelyt vastaavat pitkälti EU:n aikaisempia vapaakauppasopimuksia, eivätkä mahdollista esimerkiksi väliaikaisten suoja-toimien käyttöä.

Lisäksi sopimus sisältää uudenlaisen tasapainottamismekanismin, joka luo osapuolille mahdollisuuden reagoida yksipuolisilla toimilla, jos ympäristöä ja ilmastoa työelämää ja sosiaalista suojelua taikka valtiontukia koskevan sääntelyn eroavaisuus aiheuttaa merkittäviä vaikutuksia osapuolten väliseen kauppaan. Toinen osapuoli voi pyytää välimiespaneelia arvioimaan, ovatko yksipuoliset tasapainottamistoimet asianmukaisia. Lisäksi sopimuksessa sovitaan mahdollisuudesta laajempaan sitoumusten tasapainon uudelleentarkasteluun aikaisintaan neljän vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta. Lopputulosta voidaan pitää EU:n kannalta hyvänä. Suomen tavoitteet saavutettiin hyvin työelämän normeja sekä ympäristöä ja ilmastoa koskevien osioiden osalta.

Kilpailupolitiikan (2 luku) suhteen osapuolet sitoutuvat säilyttämään kilpailulainsäädännön, joka sisältää määräyksiä kilpailua rajoittavista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä sekä fuusiovalvonnasta. Sääntöjen täytäntöönpanosta huolehtii riippumaton kilpailuviranomainen. Viranomaiset pyrkivät tekemään keskenään yhteistyötä ja voivat vaihtaa tietoja. Komissio, jäsenvaltioiden ja UK:n kilpailuviranomaiset voivat tehdä erillisen sopimuksen yhteistyöstä ja koordinaatiosta.

Valtiontukien (3 luku) osalta UK hyväksyy sopimuksen myötä sitovat määräykset ja valvontamekanismin, yksipuolisten toimien mahdollisuuden sekä riitojenratkaisun soveltamisen. Määräykset ovat vastavuoroisia eli koskevat myös EU:ta. Toisin kuin EU tavoitteli, sopimus ei edellytä, että UK panisi täytäntöön EU:n valtiontukisäännöt ja muuttaisi omia sääntöjään EU-sääntöjen muuttuessa. Neuvottelutulos täyttää Suomen tavoitteet osittain.

Sopimukseen sisältyvät valtiontukimääräykset menevät kuitenkin monelta osin tavanomaisia EU:n vapaakauppasopimuksia pidemmälle. Esimerkiksi sopimuksen määritelmä valtiontuesta vastaa suurelta osin EU:n valtiontukisääntöjen valtiontuen käsitettä. EU-sääntöjä vastaavasti sopimuksessa myös kielletään tai asetetaan tiukkoja ehtoja useille kilpailua eniten vääristäville valtiontuille (esim. vientituet, tuet vaikeuksissa oleville yrityksille).

Lisäksi sopimuksessa on määritetty yleiset periaatteet, joita sopimusosapuolten tukien laillisuudelta edellytetään. Periaatteiden mukaan valtiontuella on muun muassa oltava kannustava vaikutus, tuen tulee olla oikeasuhtainen ja tarkoituksenmukainen keino tietyn politiikkatavoitteen edistämiseksi ja tuki tulee kohdentaa lähtökohtaisesti markkinapuutteeseen. Tuen kielteisten kilpailuvaikutusten on myös aina oltava pienempiä kuin tuen myönteisten vaikutusten. Nämä periaatteet vastaavat lähes täysin EU:n valtiontukisääntöjen yleisiä arviointiperusteita. Sopimus jättää kuitenkin osapuolten päätettäväksi sen, miten nämä periaatteet lopulta laitetaan täytäntöön osapuolten lainsäädännöissä.

Kumpikin osapuoli sitoutuu säilyttämään tai perustamaan riippumattoman viranomaisen, joka valvoo täytäntöönpanoa. Kyseisiä viranomaisia rohkaistaan tekemään keskenään yhteistyötä. Sopimus ei siten edellytä UK:lta EU:n kaltaista ennakkollista valtiontukivalvontajärjestelmää, jossa kilpailua eniten vääristävien tukien käyttöönotto edellyttää valvontaviranomaisen enakkolupaa. Sopimuksen perusteella valvonta voi olla luonteeltaan jälkikäteistä ja perustua esimerkiksi tuensaajan kilpailijoiden

tekemiin kanteluihin. Sopimuksessa edellytetään tässä suhteessa, että osapuolten kansallisilla tuomioistuimilla on keskeinen asema valtiontukien valvonnassa. Kansallisille tuomioistuimille voi tehdä kantelun tukea myöntävien viranomaisten päätöksistä ja tuomioistuin voi määrätä esimerkiksi sääntöjen vastaisen tuen maksamisen keskeyttäväksi tai tuen takaisinperittäväksi. UK:n tuomioistuimilla on siten selvä rooli tuensaajan kilpailijoiden – myös EU-yritysten – oikeuksien suojaajina, jos tuen myöntäjä on rikkonut esimerkiksi em. tuen laillisuuden yleisiä periaatteita sellaisena kuin ne on tarkemmin määritelty UK:n lainsäädännössä.

Sopimus sisältää tarkemmat määräykset tukien läpinäkyvyydestä ja tukien takaisinperinnästä. Jos valtiontuki vääristää tai voi vääristää merkittävästi kauppaa tai investointeja, osapuoli voi pyytää lisätietoa ja konsultaatioita. 60 päivän kuluttua pyynnöstä osapuoli voi turvautua yksipuolisiin korjaustoimiin. Valtiontukimääräykset ovat pääosin sopimuksen riitojenratkaisun alaisia.

Oikeudellisesti ei-sitovassa julistuksessa on määritelty tarkemmin tuen sallittavuuden kriteereitä, alue-, liikenne- ja T&K –tukien osalta. Nämä vastaavat EU-sääntelyn periaatteita. Ympäristö- ja energiatukia koskeva liite määrittää kyseisen toimialan tukien sallittavuutta tarkemmin.

Valtio-omisteisten yritysten osalta (4 luku) edellytetään kansainvälisten standardien kunnioittamista sekä veloitetaan syrjimättömään kohteluun ja toimimaan kaupalliselta pohjalta. Sopimus sisältää myös osapuolten tietojen vaihtoa koskevia määräyksiä.

Tasapuolisiin toimintaedellytyksiin liittyen osapuolet sitoutuvat noudattamaan **verotuksen** (5 luku) hyvän hallintotavan periaatteita, jotka sisältävät avoimuutta ja tietojenvaihtoa koskevat globaalit standardit, oikeudenmukaisen verotuksen sekä veropohjan rapautumista ja voitonsiirtoja koskevat OECD:n standardit (BEPS). Osapuolet sitoutuvat edistämään hyvän hallintotavan periaatteita veroasioissa, parantamaan kansainvälistä yhteistyötä verotuksen alalla sekä helpottamaan veronkantoa. Osapuolet sitoutuvat soveltamaan ja olemaan heikentämättä EU:ssa ja UK:ssa siirtymäkauden päättyessä sovellettavia, OECD:ssä sovittuja yhteisiä veronkiertämisen torjuntaa koskevia standardeja ja sääntöjä, jotka koskevat mm. rahoitustilejä, rajat ylittäviä veropäätöksiä, verohallintojen välistä maakohtaista raportointia ja rajat ylittäviä verosuunnittelujärjestelyjä koskevaa tietojenvaihtoa.

Yritysten avoimia ja tasapuolisia kilpailuedellytyksiä ja kestävästä kehitystä käsittelevässä osastossa (XI osasto) työelämää, ympäristöä ja ilmastoa käsitellään kolmessa luvussa: työelämän sääntely (6 luku), **ympäristö ja ilmasto** (7 luku) sekä **muut kaupan ja kestävästä kehityksen välineet** (8 luku). Osapuolet tunnustavat toistensa oikeuden määrittellä politiikkansa ja tavoitteensa sekä antaa ja muuttaa työelämän sääntelyä, ympäristöä ja ilmastoa koskevaa lainsäädäntöään osapuolten kansainvälisten sitoumusten mukaisesti sekä pyrkimyksenä parantaa suojelun tasoa. Osapuolet sitoutuvat siirtymäkauden loppuessa vallitsevaan yhteiseen työelämän, sosiaalisen suojelun, ympäristön ja ilmaston suojelun tasoon sekä olemaan heikentämättä tai alentamatta suojelun tasoa tavalla, joka vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin.

Työelämän sääntely –luvussa (6 luku) työelämää koskevan ja sosiaalisen tason suojelulla viitataan osapuolten lainsäädäntöön ja standardeihin, koskien perusoikeuksia työpaikalla: työterveyttä ja –turvallisuutta koskevaa sääntelyä, oikeudenmukaisia työehtoja ja työelämää koskevaa sääntelyä, työntekijöiden kuulemista ja heille tiedottamista työpaikan tasolla sekä yritysten rakenneuudistuksia. Luku ei kata sosiaaliturvaa eikä eläkkeitä. Osapuolet sitoutuvat määräysten tehokkaaseen täytäntöönpanoon kansallisten järjestelmien, muun muassa työlainsäädännön ja työsuojelutarkastusten avulla. Osapuolet sitoutuvat turvaamaan läpinäkyvät ja riippumattomat oikeussuojamekanismit työlainsäädännön noudattamisen turvaamiseksi kansallisella tasolla.

Ympäristöä ja ilmastoa käsittelevässä luvussa (7 luku) **ympäristönsuojelun tasolla** viitataan osapuolten kansalliseen lainsäädäntöön, jonka tarkoituksena on ympäristönsuojelu, ml. ympäristövaikutusten aiheuttaman ihmisen elämään ja terveyteen kohdistuvan uhan ehkäiseminen, seuraavilla aloilla: teollisuuspäästöt; ilmansaasteet- ja laatu; luonnon ja luonnon monimuotoisuuden suojelu; jätteiden käsittely; vesi- ja meriympäristön suojelu ja säilyttäminen; ihmisen elämään ja

terveyteen kohdistuvan uhan ehkäiseminen, vähentäminen tai poistaminen liittyen kemikaaleihin; sekä maataloudesta tai ruoan tuotannosta johtuvien ympäristövaikutusten hallinnointiin. **Ilmastonsuojelun tasolla** viitataan kasvihuonekaasupäästöihin ja –poistumiin sekä otsonikatoa aiheuttavien aineiden käytöstä luopumiseen. Kasvihuonekaasupäästöjen osalta EU:lle tämä tarkoittaa koko talouden kattavaa 40 %:n päästövähennystavoitetta 2030 mennessä ml. hiilen hinnoittelujärjestelmä ja UK:lle vastaavasti koko talouden kattavaa tavoitetta 2030 mennessä ml. hiilen hinnoittelujärjestelmä.

Sopimuksessa sitoudutaan siihen, että osapuolilla on voimassa 1.1.2021 alkaen oma tehokas **hiilen hinnoittelun järjestelmänsä**, joka kattaa kasvihuonekaasupäästöt sähkön ja lämmön tuotannosta, teollisuudesta sekä lentoliikenteestä. Järjestelmän tehokkuuden ja suojelun taso määräytyy siirtymäkauden lopussa vallitsevan tason perusteella ja osapuolet sitoutuvat ylläpitämään tämän tason. Lentoliikenteen tulee olla sisällytetty järjestelmään kahden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulemisesta, ellei se ole siihen jo sisällytetty. EU:n järjestelmä kattaa Euroopan talousalueen (ETA) alueelta lähtevät lennot UK:n alueelle. Osapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä hiilen hinnoittelun osalta ja tutkimaan vakavasti hiilen hinnoittelujärjestelmien linkittämistä tavalla, joka säilyttää niiden integriteetin ja mahdollisuuden järjestelmien tehokkuuden parantamiseen.

Osapuolet tunnustavat jakavansa yhteisen biosfäärin ja sitoutuvat kunnioittamaan kansainvälisiä **ympäristöä koskevia periaatteita**, joihin ovat sitoutuneet, kuten YK:n ympäristöä ja kehitystä koskeva Rion julistus, kansainväliset ympäristösopimukset ml. YK:n ilmastopöytäkirja ja luonnon monimuotoisuutta koskeva sopimus. Erityisesti huomioidaan ympäristönsuojelun sisällyttäminen politiikkojen laatimisessa ml. vaikutustenarvioinnit, ehkäisevien toimien periaate, ennalta varautumisen periaate, saastuttaja maksaa -periaate sekä ympäristövahinkojen torjuminen ensisijaisesti niiden lähteellä.

Ympäristöä ja ilmastoa koskevien määräysten toimeenpanon osalta osapuolet varmistavat, että kansalliset valvontaviranomaiset tutkivat tietoonsa tulleet lainsäädännön rikkomukset ja niillä on käytössään riittävät ja tehokkaat keinot rikkomuksiin puuttumiseksi. Lisäksi hallinnollisten ja oikeudellisten menettelyiden tulee olla luonnollisten ja oikeushenkilöiden käytettävissä ilman kohtuutonta taloudellista kustannusta. Oikeussuojamekanismien tulee perustua tasapuolisuuteen ja läpinäkyvyyteen.

Muita kaupan ja kestävän kehityksen välineitä käsittelevän luvun (8 luku) tarkoituksena on vahvistaa kestävän kehityksen työelämää ja ympäristöä koskevia ulottuvuuksia osapuolten välisessä kauppa- ja investointisuhteessa sekä täydentää luvuissa 6 ja 7 tehtyjä sitoumuksia. Osapuolet painottavat avoimuuden tärkeyttä yleisön osallistumis- ja tiedonsaantioikeuden edistämiseksi. Osapuolet vahvistavat Yhdistyneiden kansakuntien korkean tason ympäristökokouksen (UNEA) ja -ohjelman (UNEP) sekä monikeskisen ympäristöhallinnon ja -sopimusten tärkeyden sekä tunnustavat kauppa- ja ympäristöpolitiikkojen yhteyden. Osapuolet sitoutuvat keskeisten kestävää kehitystä koskevien kansainvälisten periaatteiden ja sääntöjen tehokkaaseen toimeenpanoon sekä vahvistavat siltä osin kuin ne ovat ratifioineet tai hyväksyneet Kansainvälisen työjärjestön sopimukset, Euroopan neuvoston sosiaalisen peruskirjan sekä monenväliset ympäristösopimukset kuten ilmastopöytäkirja, uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan yleissopimuksen (CITES) ja biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen. Sopimus sisältää myös määräyksiä koskien sosiaalista vuoropuhelua, vastuullista liiketoimintaa sekä toimitusketjujen vastuullista hallintaa. Osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön kestävän kehityksen kysymyksissä kahdensivuisesti sekä eri kansainvälisillä foorumeilla.

Sopimuksen yleinen riitojenratkaisu ei sellaisenaan suoraan sovellu työelämän sääntelyä, ympäristöä ja ilmastoa sekä muita kaupan ja kestävän kehityksen välineitä koskevien erimielisyyksien käsittelyyn, vaan osapuolet voivat turvautua yritysten avoimia ja tasapuolisia kilpailuedellytyksiä ja kestävää kehitystä käsittelevän osaston horisontaalisia ja institutionaalisia järjestelyitä (9 luku) käsittelevässä luvussa määrättyihin menettelyihin.

Horisontaalisia ja institutionaalisia järjestelyitä käsittelevässä luvussa (9 luku) sovitaan osapuolten välisistä neuvotteluista, asiantuntijapaneeleista sekä sopimuksen tasapainottamistoimista. Osapuolet voivat pyytää neuvotteluita kysymyksistä, jotka koskevat osaston yleisissä **periaatteissa** ja tavoitteissa mainittua vuoden 2050 ilmastoneutraaliustavoitetta, työelämän sääntelyä (6 luku), ympäristöä ja ilmastoa (7 luku) tai muita kaupan ja kestävä kehityksen välineitä (8 luku). Jos neuvottelut eivät johda tuloksiin, voi osapuoli pyytää asiantuntijapaneelin asettamista asian tarkastelemista varten. Jos asiantuntijapaneeli katsoo, ettei osapuoli ole täyttänyt sopimusvelvoitteitaan, tulee vastaajan ilmoittaa viimeistään 105 vuorokauden kuluttua raportin julkistamisesta mahdollisista toimistaan asian korjaamiseksi. Jos osapuolilla on erimielisyyksiä näiden toimien riittävydestä, voidaan asiantuntijapaneelia pyytää ratkaisemaan asia.

Lukujen 6 (työelämänsääntely) ja 7 (ympäristö ja ilmasto) osalta voidaan lisäksi soveltaa väliaikaisia suojatoimia sen mukaisesti, mitä sopimuksen yleisessä riitojenratkaisua koskevassa osassa määrätään, jos vastapuoli ei noudata asiantuntijapaneelin ratkaisua.

Sopimukseen sisältyy uudentyyppinen tasapainottamismekanismi. Sopimuksessa tunnustetaan osapuolten oikeus asettaa työlainsäädäntöä ja sosiaalista sääntelyä, ympäristöä ja ilmastoa sekä valtiontukia koskevat politiikkansa. Samalla ne tunnustavat, että merkittävät erot näissä saattavat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin tavalla, jotka muuttavat niitä olosuhteita, joiden pohjalta tämä sopimus on solmittu. Jos osapuolten välisistä merkittävistä sääntelyeroista edellä mainituilla aloilla aiheutuu olennaisia vaikutuksia osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin, voi osapuoli ottaa käyttöön asianmukaisia toimia asian korjaamiseksi. Osapuolen tulee viipymättä ilmoittaa toiselle aikomuksestaan ottaa tasapainottavia toimia käyttöön. Jos osapuolet eivät pääse asiasta yhteisymmärrykseen keskinäisissä neuvotteluissa, voidaan asian ratkaisemiseksi asettaa välimespaneeli.

Lisäksi osapuoli voi pyytää aikaisintaan neljän vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta kauppasopimuksen [Otsikko yksi, Kauppa] uudelleentarkastelua. Tarkastelua voi pyytää, jos edellä mainittuja tasapainottamistoimia on käytetty usein tai jos olennaisesti kauppaan tai investointeihin vaikuttavia toimia on sovellettu 12 kuukauden ajan. Tarkastelun jälkeen osapuolet voivat pyytää neuvotteluita sopimuksen muokkaamiseksi. Jos neuvottelut eivät johda vuoden kuluessa tuloksiin, voi osapuoli ilmoittaa lopettavansa kauppasopimuksen soveltamisen tai osapuolet voivat päättää jatkaa neuvotteluita.

Sopimuksen XII osasto käsittelee tavanomaisia, kauppasopimukseen sisältyviä **poikkeuksia**, joita voidaan soveltaa tiettyihin *Kauppa* (1 Otsikko) koskeviin määräyksiin. Ne koskevat esimerkiksi yleistä turvallisuutta, järjestystä tai ihmisten, eläinten ja kasvien terveyden suojelua.

Osastossa selvennetään myös muun muassa energiaa ja raaka-aineita sekä verotusta koskevien muiden sopimusten suhdetta tähän sopimukseen.

Lentoliikenne

Sopimus kattaa lentoliikenteen osalta niin sanotut kolmannet ja neljännet vapaudet eli mahdollistaa EU:n ja UK:n väliset **lento yhteydet** välilaskulla tai ilman. Markkinointijärjestelyjä koskevissa määräyksissä sallitaan EU:n ja UK:n välisten lentojen lisäksi myös Suomelle tärkeät **jatkolennot** (Lontoo-Helsinki-Aasia ja Helsinki-Lontoo-USA). Jäsenvaltiot voivat halutessaan täydentää sopimusta rahdin osalta viidensiin vapauksiin asti. UK:n pääsy EU:n lentoliikenteen sisämarkkinoille kuitenkin luonnollisesti päättyy. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että UK-yhtiö ei voi myydä EU:sta lähteviä lentoja, joilla ei ole mitään liityntää UK:hon. Sisämarkkinoilla tämä oli mahdollista. Lentoyhtiöiden on oltava toimiluvan myöntäneen osapuolen enemmistöomistuksessa. Tästä poikkeuksena ovat sellaiset UK:sta operoivat yhtiöt, joilla on vuoden vaihteessa voimassa oleva EU-asetusten mukainen liikennelupa. Ne voivat jatkaa operointia UK:sta riippumatta siitä, ovatko UK- vai EU-omistuksessa.

Lentoliikennettä koskeva luku sisältää myös muita määräyksiä, joita tavallisesti sisällytetään unionin lentoliikennesopimuksiin kolmansien maiden kanssa. Luvussa viitataan tasapuolisiin kilpailuedellytyksiin koko sopimuksen tasolla ja lisäksi siinä on erityissäännökset reilusta kilpailusta lentoliikenteessä. Sopimuksella rajoitetaan jäsenvaltioiden kahdenvälisiä neuvotteluja UK:n kanssa sopimuksen tultua voimaan. Sopimuksessa ei siis huomioida EU:n lentoliikennesopimusten sekasopimusluonnetta. Sopimusta koskevassa neuvoston allekirjoituspäätöksessä todetaan kuitenkin, ettei sopimus ole ennakkotapaus eikä se vaikuta EU:n olemassa oleviin tai tuleviin kolmasmaasopimuksiin.

Sopimuksella luodaan kehys EU:n ja UK:n yhteistyölle **siviili-ilmailun turvallisuutta** koskevissa asioissa. Yhteistyön tarkoituksena on mahdollistaa vaatimustenmukaisuuksien ja lentoturvallisuussertifiointien vastavuoroinen tunnustaminen UK:n ja EU:n viranomaisten ja organisaatioiden välillä, edistää siviili-ilmailun korkeaa turvallisuustasoa tavoittelevaa yhteistyötä, helpottaa siviili-ilmailuteollisuuden kansainvälistä toimintaa sekä edistää siviili-ilmailuun liittyvien tuotteiden ja palveluiden saatavuutta.

Sopimuksessa rajataan osa-alueet, joilla yhteistyötä voidaan harjoittaa. Sallittuja lentoturvallisuusyhteistyön osa-alueita ovat: a) lentokelpoisuushyväksynnät ja siviili-ilmailutuotteiden valvonta; b) ympäristöhyväksynnät ja siviili-ilmailutuotteiden testaus; c) suunnitteluun ja valmistukseen liittyvät sertifiointit sekä suunnittelu- ja valmistusorganisaatioiden valvonta; d) huoltoorganisaatioiden sertifiointit ja valvonta; e) ilmailun henkilöluvut ja koulutus; f) lentosimulaattorit; g) lennonvarmistus- ja ilmaliikenteen hallintapalvelut; sekä h) Chicagon yleissopimuksen liitteisiin liittyvät lentoturvallisuusasiat. Tosiasiallisesti yhteistyö kattaa osa-alueet, joista on sovittu sopimuksen liitteessä. Sopimuksessa on hyväksymishetkellä yksi liite (AVSAF-1), jolla sovitaan yhteistyöstä, ehdoista ja menettelyistä vaatimustenmukaisuuksien toteamisten ja sertifiointien vastavuoroiseksi tunnustamiseksi osa-alueilla a-c.

Sopimus asettaa osapuolille yleisen velvollisuuden hyväksyä sellaiset yhteistyön piirissä olevat toisen osapuolen viranomaisten tai eräiden organisaatioiden tekemät vaatimustenmukaisuuden toteamiset ja sertifiointit, sen mukaan, mitä liitteiden ehdoissa säädetään.

Sopimuksella ei rajoiteta osapuolten mahdollisuutta säätää haluamastaan turvallisuus- tai ympäristönsuojelullisesta tasosta. Standardien ja teknisten vaatimusten suora vastavuoroinen tunnustaminen ei sisälly sopimukseen. Mikäli yhteistyön alaan kuuluva siviili-ilmailun turvallisuuteen vaikuttava tuote, palvelu tai muu toiminta vaarantaisi turvallisuutta tai ympäristöä taikka ei muutoin täyttäisi sille asetettuja vaatimuksia, osapuolet voivat ryhtyä tarpeellisiin ja välittömiin toimenpiteisiin. Osapuolet voivat päättää kaiken siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan yhteistyön yksipuolisella ilmoituksella 9 kk siirtymäaikaan noudattaen.

Sopimuksella perustetaan lentoturvallisuuden erityiskomitea, joka voi mm. kehittää ja hyväksyä uusia liitteitä lentoturvallisuusyhteistyön laajentamiseksi niille sopimuksessa sallituille osa-alueille, joita koskien sopimuksessa ei ole liitetä hyväksymishetkellä. Komitean alaisuuteen perustetaan teknisen tason yhteistyöelimeksi sertifiointien valvontalautakunta. Lisäksi sopimuksella säädetään mm. siviili-ilmailun turvallisuuteen liittyvästä viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Sopimuksella sovittu yhteistyö syrjäyttää ja on ensisijaista suhteessa jäsenvaltioiden mahdollisiin kahdenvälisiin yhteistyöjärjestelyihin siviili-ilmailun turvallisuuden alalla.

Maantieliikenne

Sopimus takaa kiintiövapaan kuljetusoikeuden kahdenvälisissä **maantielikenteen tavarankuljetuksissa** EU:n ja UK:n välillä sekä vapaan kauttakulkuoikeuden.

Sopimuksen perusteella UK:n kuljetusyrietyksillä on oikeus suorittaa kabotaasia rajoitetusti kahden kuormatun matkan verran EU:n alueella niin, että kyseessä on joko kaksi rajat ylittävää kuljetusta tai vaihtoehtoisesti yksi rajat ylittävä kuljetus ja yksi EU:n jäsenvaltion sisäinen kabotaasikuljetus. Vaatimuksena on, että matka on alun perin alkanut UK:sta. EU:n jäsenvaltiossa suoritettavan sisäisen kabotaasikuljetuksen tulee olla suoritettu seitsemän päivän kuluessa lastin purusta kyseisessä jäsenvaltiossa. Pohjois-Irlantiin rekisteröityneet UK:n kuljetusyrietykset voivat suorittaa enintään kaksi Irlannin sisäistä kuljetusta, kunhan matka on alun perin alkanut UK:sta ja kyseinen kuljetus on suoritettu seitsemän päivän kuluessa lastin purusta Irlannissa. Vastaavasti EU:n kuljetusyrietyksillä on oikeus suorittaa kabotaasia rajoitetusti kahden kuormatun matkan verran UK:n alueella. Vaatimuksena on, että matka on alun perin alkanut unionin alueelta. Lisäksi kyseisten kabotaasikuljetusten tulee olla suoritettu seitsemän päivän kuluessa lastin purusta UK:ssa.

UK:n ja EU:n kuljetusyrietysten tulee sopimuskumppaneiden välisissä kuljetuksissa noudattaa sopimuksessa määritettyjä tavaraliikenteen markkinoillepääsyn edellytyksiä, kuten tavaraliikennelupavaatimuksia sekä ajoneuvovaatimuksia. Tavaraliikenteen ajoneuvojen hallintaan tai käyttöön toisen sopimuskumppanin alueella liittyvät verotuskäytännöt määräytyvät sopimuksessa mainituin edellytyksin.

UK:n ja EU:n kuljettajiin tulee sopimuskumppaneiden välisissä kuljetuksissa soveltaa sopimuksessa määritettyjä ammattipätevyysvaatimuksia, lähetettyjen kuljetustyöntekijöiden lainsäädäntöä sekä ajo- ja lepoaikasääntöjä. Mikäli matka suuntautuu muihin kolmansiin maihin, niin kyseisen matkan osalta kuljettajien ajo- ja lepoaikoihin sovelletaan AETR-sopimusta. Kuljettajien tulee noudattaa kyseisen alueen voimassa olevaa tieliikennelainsäädäntöä.

Maantieliikenteen henkilökuljetusten osalta sopimus takaa kuljetusoikeuden satunnaiseen ja säännölliseen linja-autolla suoritettavaan henkilöliikenteeseen EU:n ja UK:n välillä sopimuksessa olevien määritelmien edellyttämällä tavalla. Lisäksi henkilöliikenteen säännöllinen erityisliikenne, kuten työntekijöiden ja koululaisten kuljetukset ovat sallittuja. Sopimus takaa myös vapaan kauttakulkuoikeuden.

Säännöllisessä UK:n ja EU:n välisessä reittiliikenteessä tai erityisliikenteessä voidaan matkustajia ottaa kyytiin ja jättää kyydistä toisen sopimuskumppanin alueella reitin ennalta määritetyillä ja hyväksytyillä pysäkeillä. UK:n ja Irlannin välisessä säännöllisessä reittiliikenteessä, erityisliikenteessä tai väliaikaisessa satunnaisessa liikenteessä voidaan matkustajia ottaa kyytiin ja jättää kyydistä toisen sopimuskumppanin alueella ilman rajoituksia.

Säännöllisessä UK:n ja EU:n välisessä reittiliikenteessä tai erityisliikenteessä operoivat yritykset tarvitsevat henkilöliikenneluvan. UK:n ja EU:n välisessä henkilöliikenteessä käytettävien ajoneuvojen tulee täyttää sopimuksessa määritetyt tekniset vaatimukset.

Sosiaaliturvan koordinaatio

Jäsenvaltioiden ja UK:n välisestä sosiaaliturvan koordinaatiosta määrätään pöytäkirjassa. Pöytäkirjaa sovelletaan henkilöihin, jotka oleskelevat laillisesti jäsenvaltiossa tai UK:ssa edellyttäen, että he ovat tilanteessa, joka koskee yhtä tai useampaa jäsenvaltiota ja UK:ta. Sosiaaliturvan koordinaatiota varten perustetaan erityiskomitea ja sen alaisuudessa toimiva sosiaaliturvan koordinaation työryhmä. Pöytäkirjaa sovelletaan 15 vuotta kauppa- ja yhteistyösopimuksen voimaantulosta, mutta sopimuspuolen niin halutessa sen päivittämiseen tähtävien neuvottelujen aloittamisesta on ilmoitettava viimeistään vuotta ennen pöytäkirjan soveltamisen päättymistä.

Lukuun ottamatta perhe-etuksia pöytäkirja koskee samoja sosiaaliturvan aloja kuin sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 883/2004 (jäljempänä asetusta 883/2004). Pöytäkirjassa on määräykset syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisesta kohtelusta pöytäkirjan kattamilla sosiaaliturvan aloilla. EU-lainsäädännön tavoin

pöytäkirjassa määrätään kausien yhteenlaskemisesta ja etuuksien eksportoinnista. Sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat säännöt ovat samanlaisia kuin EU-lainsäädännössä, kuten työskentelyvaltion lainsäädännön soveltaminen työntekijään ja itsenäiseen ammatinharjoittajaan. Lähetettyjä työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia koskeva erityissäännös lähtövaltion lainsäädännön soveltamisesta enintään 24 kuukauden ajan on kuitenkin mahdollista vain, jos jäsenvaltio määräajassa sopimuksen voimaantultua ilmoittaa soveltavansa lähettämissääntöä.

Sairausetuksia koskevat säännökset ovat samankaltaisia kuin EU-lainsäädännön säännökset, mm. jäsenvaltion sosiaaliturvan alaisuudessa olevilla on oikeus hoitoon, joka tulee lääketieteellisistä syistä välttämättömäksi tilapäisen oleskelun aikana UK:ssa ja päivänvastoin UK:sta tulevilla on oikeus välttämättömään hoitoon oleskellessaan tilapäisesti jäsenvaltiossa. Pöytäkirjassa on myös määräykset hoitoon hakeutumisesta ennakkoluvalla. Eläkkeensaajien oikeudesta hoitoon ja kustannusvastuusta valtioiden välillä on samankaltaiset säännökset kuin asetuksessa 883/2004. Pöytäkirja ei kuitenkaan ole esteenä sille, että jäsenvaltio tai UK perii kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti terveydenhuoltomaksun henkilön hakiessa lupaa saapua, oleskella, työskennellä tai asua kyseisessä valtiossa.

Työkyvyttömyys- vanhuus- ja perhe-eläkkeistä on vakuutuskausien huomioon ottamiseen, etuuksien päällekkäisyyteen ja etuuksien laskemiseen liittyviä samanlaisia säännöksiä kuin asetuksessa 883/2004. Työttömyysetuuksien osalta pöytäkirjassa on määräykset kausien huomioon ottamista ja etuuksien laskemisesta. Pöytäkirjassa ei ole työnhakua koskevia määräyksiä.

Pöytäkirjassa määrätään jäsenvaltioiden ja UK:n viranomaisten ja laitosten keskinäisestä yhteistyöstä, tiedonvaihdosta ja hallinnollisesta avusta. Sopimuksen soveltamiseen ja tulkintaan liittyvissä kysymyksissä toimivaltaisella valtio tai asuinvaltiolla on mahdollisuus pyytää konsultaatiota sosiaaliturvan koordinaation erityiskomitealta.

Pöytäkirjassa on useita liitteitä, jotka koskevat jäsenvaltioiden ja UK:n lainsäädännön soveltamista. Liitteet vastaavat asiallisesti asetuksen 883/2004 liitteitä. Suomen osalta tällainen liite on mm. kansaneläkettä koskeva erityissäännös. Pöytäkirjan liitteenä on lisäksi täytöntöönpanosäännökset, jotka ovat asetuksen 883/2004 täytöntöönpanoasetuksen kaltaisia. Ne koskevat mm. sairaanhoidon laskuttamista ja eläkehakemusmenettelyä sekä perusteetta maksettujen etuuksien takaisinperintää ja vakuutusmaksujen perintää. Täytöntöönpanosäännösten mukaan oikeus hoitoon tilapäisen oleskelun aikana osoitetaan hoito-oikeustodistuksella, joka on eurooppalaisen sairaanhoitokortin näköinen. Liitemääräyksen mukaan Suomen ja UK:n välinen sopimus sairaanhoidon kustannusten korvaamisesta luopumisesta jää voimaan. Pöytäkirjan soveltamiseksi tapahtuvaa tiedonvaihtoa varten laaditaan lomakkeet ja tiedot vaihdetaan sähköisesti EU:n ns. EESSI-järjestelmän kautta.

Sopimuksessa sovitaan lyhytaikaisten vierailujen vastavuoroisesta **viisumivapaudesta**. Mikäli sopimusosapuoli jatkossa vaatisi viisumin lyhytaikaisia vierailuja varten, siitä tulee tiedottaa toista osapuolta hyvissä ajoin, ja mikäli mahdollista, vähintään kolme kuukautta ennen. EU-jäsenvaltioita tulee kohdella yhdenmukaisesti mahdollisten viisumivaatimusten suhteen. Lopputulos on Suomen tavoitteiden mukainen.

Kalastus

Sopimuksen keskeisimmät **kalastusta** koskevat osat ovat yhteistyön periaatteet ja tavoitteet, osapuolten yhteisiä kalakantoja koskevien osuuksien jako ja osuuksien muutokset vuosina 2021-2026, osapuolten toistensa vesille pääsyä koskevat linjaukset (ml. pääsy 6-12 merimailin alueelle ja erälle Kanaalin saarten vesille), kalastussuhteita koskevat hallinnolliset mekanismit ja järjestelyt sekä riitojenratkaisumekanismi.

EU:n osuudet useissa yhteisissä kalakannoissa laskevat vajaan 10 % heinäkuuhun 2026 mennessä nykytasosta. Suurimmat (noin 25 %) EU:n osuuksien laskut koskevat eräitä turska-, kummeliturska-, valkoturska, - sei-, piikkimakrilli- ja kilohailikantoja. Osapuolilla on nykymuotoinen pääsy toistensa vesille kalastamaan heinäkuuhun 2026 asti.

Kalastusta koskevien suhteiden hallinnoimiseksi osapuolet järjestävät vuosittaiset konsultaatiot koskien seuraavan vuoden suurimpien sallittujen saaliiden (TAC) ja kalastusta koskevien muiden määräysten ja ehtojen sopimista. Sopimus sisältää myös mekanismin, jos TAC:n tasoista ei päästä sopimukseen.

Osapuolet perustavat kalastusta varten erityiskomitean. Komitean sopimuksessa määriteltynä tehtävänä on edistää varsin monipuolisesti osapuolten välistä keskustelua ja yhteistyötä liittyen kalavarojen kestävään hallintaan. Komitea voi tehdä niitä koskevia päätöksiä.

OSA III Lainvalvonta ja oikeudellinen yhteistyö rikosoikeuden alalla

Sopimuksella luodaan kehys lainvalvontayhteistyölle sekä yhteistyölle rikosoikeuden alalla. Sopimuksessa tuodaan erityisesti esille se, että eri maiden kansallisten lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten on tehtävä tiivistä yhteistyötä erityisesti rajat ylittävän rikollisuuden ja terrorismin torjunnassa sekä syyteharkinnassa. Sopimuksella luodaan uusia kansainvälisen yhteistyön toimintamuotoja, kuitenkin ottaen huomioon, ettei UK:n asema EU:n ja Schengen-alueen ulkopuolisena maana voi olla vastaava kuin niiden sisällä toimittaessa. Sopimuksen mukainen lainvalvonta- ja rikosoikeusyhteistyö voidaan keskeyttää, jos UK rikkoo sitoumustaan jatkaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista ja sen kansallista valvontaa. Tähän sopimuksen osaan sisältyy myös sitoumus siihen, että osapuolet kunnioittavat perus- ja ihmisoikeuksia sekä henkilötietojen korkean suojan tasoa. Sopimuksen tämän osan soveltamista seurataan ja hallinnoidaan lainvalvonnan ja oikeudellisen yhteistyön erityiskomiteassa.

Sopimuksessa määrätään UK:n ja EU:n jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välisestä vastavuoroisesta ja automaattisesta **DNA-tietojen, sormenjälkitietojen ja tiettyjen kansallisten ajoneuvorekisteritietojen** vaihdosta. Tällä mahdollistetaan UK:n osallistuminen Prüm-tietojenvaihtoon unionin ulkopuolisena maana. EU on tehnyt Prüm-yhteistyösopimukset Norjan, Islannin, Liechtensteinin ja Sveitsin kanssa.

Sopimus sisältää vastavuoroisen oikeusperustan lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen (**PNR-tiedot**) vaihdolle UK:n ja EU:n matkustajatietoyksiköiden välillä. Lisäksi sopimus sisältää lentoyhtiöiden tarvitseman oikeusperustan PNR-tietojen siirtämiselle EU:sta UK:hon. Sopimus sisältää useita tietosuojaa koskevia säännöksiä, joilla varmistettaisiin tarvittavien suojatoimien noudattaminen henkilötietojen siirrossa UK:hon EU:n tietosuojalainsäädännön ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön edellyttämällä tavalla.

Sopimus sisältää määräykset UK:n ja EU:n jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten välisestä **operatiivisen tiedon vaihdosta**, joka liittyy rikosten ennaltaehkäisemiseen, tutkimiseen ja selvittämiseen, rikostuomioiden täytäntöönpanoon, yleisen turvallisuuden uhkien estämiseen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen. Tietoja voidaan vaihtaa esimerkiksi etsintäkuulutetuista ihmisistä tai kadonneista ihmisistä tai esineistä. UK:lla ei ole EU:n ja Schengen-alueen ulkopuolisena maana pääsyä Schengenin tietojärjestelmään (SIS II).

Sopimuksessa määrätään UK:n sekä EU:n lainvalvontayhteistyövirasto **Europolin** ja oikeudellisen yhteistyön virasto **Eurojustin** välisestä yhteistyöstä vakavan kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin torjumiseksi. Europolin ja UK:n toimivaltaisten viranomaisten välinen yhteistyö koostuu suurelta osin tiedonvaihdosta ml. henkilötietojen vaihto. Europol on tehnyt yhteistyösopimuksia usean

EU:n ulkopuolisen maan kanssa. Sopimuksessa on lisäksi määräyksiä muun muassa yhteistyöhön tarvittavista kansallisista yksiköistä ja yhteyshenkilöistä sekä henkilötietojen vaihdosta. Eurojustin ja UK:n yhteistyötä ja tietojen vaihtoa kehitetään ja tehostetaan vakavan rikollisuuden, erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden, ja terrorismin torjumiseksi. Eurojust on tehnyt vastaavia yhteistyösopimuksia useiden kolmansien maiden kanssa. Tarvittavaa ja oleellista tietoa voidaan vaihtaa Eurojustin toimivaltaan kuuluvissa asioissa erikseen sovituin tavoin. Sopimuksessa on säännöksiä myös henkilötietojen käsittelystä, tietosuojasta, muista Eurojustin ja UK:n välisistä yhteistyöjärjestelyistä, yhteyspisteen ja yhteyssyyttäjän lähettämisestä Eurojustiin sekä kokouksiin osallistumisesta.

Sopimus sisältää yksityiskohtaiset määräykset **rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta** EU:n jäsenvaltioiden ja UK:n välillä. Kyse on luovuttamisesta syytetoimia sekä rangaistuksen täytäntöönpanoa varten. Määräykset vastaavat pitkälti neuvoston puitepäätöstä eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (2002/584/YOS). Puitepäätös on Suomessa pantu täytäntöön lailla rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (1286/2003, jäljempänä EU-luovuttamislaki).

Sopimusmääräykset perustuvat oikeusviranomaisten väliseen yhteistyöhön ja sisältävät muun muassa määräaikaiveloitteet sekä perusteet luovuttamisesta kieltäytymisestä. EU-sääntelystä poiketen sallittua on kieltäytyä omien kansalaisten luovuttamisesta tai asettaa rajoituksia heidän luovuttamiseensa. Tämä on sallittua valtion oikeusjärjestelmän peruseriaatteisiin liittyvistä syistä. Myös poliittisista rikoksista luovuttamisesta on sallittua kieltäytyä, paitsi jos kyse on sopimuksessa tarkemmin määritellystä terrorismirikoksesta.

Rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevissa määräyksissä edellytetään useita notifikaatioita liittyen muun muassa toimivaltaisten viranomaisten nimeämiseen. EU-luovuttamislaissa säädetyn mukainen viranomaisjärjestelmä, jossa toimivalta pidätysmääräyksen antamiseen on syyttäjällä ja toimivalta pidätysmääräyksen täytäntöönpanoon on Helsingin käräjäoikeudella, edellyttää erillisen lainsäädännön valmistelua. Mikäli notifikaatiot on tehtävä ennen mainitun lainsäädännön voimaantuloa, toimivaltainen viranomainen pyytämään luovuttamista Yhdistyneeltä Kuningaskunnalta ja päättämään luovuttamisesta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, määräytyisi rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan lain (456/1970) mukaan ja olisi Suomessa oikeusministeriö.

EU-luovuttamislakia vastaava ratkaisu myös Suomen kansalaisen luovuttamisesta edellyttäisi erillistä lainsäädäntöä. Perustuslain (731/1999) 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa vastoin tahtoaan saa luovuttaa tai siirtää toiseen valtioon. Lailla voidaan kuitenkin säätää, että Suomen kansalainen voidaan muun rikoksen johdosta tai oikeudenkäyntiä varten taikka lapsen huoltoa tai hoitoa koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi siirtää valtioon, jossa hänen ihmisoikeutensa ja oikeusturvansa on taattu. Yleisen luovuttamislain 2 §:n mukaan Suomen kansalaista ei saa luovuttaa. Kiellosta on määrätyin edellytyksin poikettu EU-luovuttamislaissa.

Erillisen lainsäädännön puuttuessa Suomi antaisi mainittuja perustuslain ja yleisen luovuttamislain säännöksiä vastaavan selityksen, jonka mukaan Suomen kansalaista ei luovuteta. Lisäksi tarkoituksena on, että Suomi antaisi selityksen, jonka mukaan poliittisesta rikoksesta ei luovuteta muissa kuin tilanteissa, joissa kyse on sopimuksessa määritellystä terrorismirikoksesta.

Notifikaatioita edellytetään myös kauttakuljetuksesta päättävistä viranomaisista, luovutettavaksi pyydetyn henkilön suostumukseen liittyvistä tilanteista, kaksoisrangaistavuuden edellyttämisestä sopimusmääräysten mukaisissa listarikostilanteissa sekä kielistä, joilla Suomeen toimitetut pidätysmääräykset hyväksytään. Kunnes erillinen lainsäädäntö on voimassa, tarkoituksena on, että

Suomi antaisi notifikaatiot perustuen yleiseen luovuttamislakiin ja sopimuksessa sallittuun ratkaisuun edellyttäen kaksoisrangaistavuutta listarikoksissa.

Sopimus sisältää **kansainvälistä rikosoikeusapua** koskevia määräyksiä. Ne täydentävät Euroopan neuvostossa vuonna 1959 tehtyä keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa eurooppalaista yleissopimusta sekä siihen liitettyjä lisäpöytäkirjoja vuosilta 1978 ja 2001. Määräykset koskevat muun muassa toimivaltaisten viranomaisten määrittelyä; muun kuin pyydetyn tutkintatoimenpiteen käyttöä, pakkokeinojen käyttöä, ilmoitusvelvollisuuksia, *ne bis in idem*-kieltäytymisperustetta (ei kahdesti samassa asiassa); pyynnön täyttämisen määräaikoja sekä yhteisiä tutkintaryhmiä. Määräykset vastaavat osin eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetussa direktiivissä (2014/41/EU) omaksuttuja malleja. Mainittua direktiiviä vastaavasti sopimukseen on tarkoitus liittää vakiolomake oikeusapupyynnöiden tekemistä varten.

Sopimus sisältää **rikosrekisteritietojen vaihtoa** tehostavia määräyksiä. Myös ne täydentävät ja osin korvaavat edellä mainittuja Euroopan neuvoston sopimuksia. Määräykset koskevat määrittelyä, kuten keskusviranomaisen määrittelyä; sopimusvaltion kansalaisia koskevien rikostuomioiden ilmoittamista määräajassa, pyyntöjen esittämistä sekä niihin vastaamista määräajassa. Lisäksi sopimuksessa on määräyksiä muun muassa lasten kanssa työskenteleviä henkilöitä koskevista pyynnöistä sekä tietojen toimittamista sähköisesti sekä velvoite olla vetoamatta Euroopan neuvoston vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 13 artiklan sekä sopimukseen 1978 tehdyn lisäpöytäkirjan 4 artiklan nojalla tehtyihin varauksiin.

Sopimusmääräykset edellyttävät tehtäviksi toimivaltaisia viranomaisia koskevat notifikaatiot. Tarkoituksena on, että Suomi nimeäisi oikeusministeriön keskusviranomaiseksi lähettämään ja vastaanottamaan rikosrekisteritietoja koskevia pyyntöjä. Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa (4/1994) sallitun mukaisesti pyynnöt olisi mahdollista toimittaa myös suoraan oikeusrekisterikeskukselle.

Sopimuksessa osapuolet sitoutuvat tukemaan ja vahvistamaan toimia, joilla **ehkäistään ja torjutaan rahanpesua ja terrorismin rahoitusta** ottaen huomioon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän (FATF) suositukset. Osapuolet sitoutuvat velvoittamaan alueellaan olevat oikeushenkilöt säilyttämään tietoja tosiasiallisista edunsaajista, joista osapuolet itse ylläpitävät keskusrekisteriä ja varmistavat, että niiden toimivaltaiset viranomaiset voivat toimittaa toisilleen tietoja tällaisista edunsaajista.

Sopimus sisältää yksityiskohtaiset määräykset **jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista** koskevasta yhteistyöstä. Määräykset korvaavat samaa asiaa koskevien Euroopan neuvoston vuosina 1990 ja 2005 tehtyjen rahanpesua, etsintää ja takavarikkoa sekä menetetyksi tuomitsemista koskevien sopimusten määräykset. Muilta osin sovelletaan Euroopan neuvoston sopimusten määräyksiä. Mainituista sopimuksista Suomi on liittynyt vuoden 1990 sopimukseen, mutta ei vuonna 2005 tehtyyn sopimukseen.

Sopimusmääräykset velvoittavat laaja-alaiseen, rikosasiaan liittyvään omaisuuden jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevaan yhteistyöhön. Lisäksi osa XI sisältää määräyksiä pankkitilitietoihin liittyvästä yhteistyöstä. Sopimus sisältää muun ohella määrittelmäkuvaukset, määräykset pyynnössä noudatettavasta menettelystä, kieltäytymisperusteista, toimivaltaisista viranomaisista, kuluista sekä kielistä, joilla yhteistyöpyynnöt hyväksytään.

Myös osaan XI sisältyy **notifikaatiovelvoitteita** toimivaltaisista viranomaisista, valmiudesta hyväksyä yhteistyöpyyntöjä koskien muiden kuin rahalaitosten hallussa olevista tilitiedoista, kaksoisrangaistavuudesta luopumisesta listarikostilanteissa sekä kielistä, joilla tehtyjä yhteistyöpyyntöjä pyynnön vastaanottanut valtio hyväksyy.

Tarkoituksena on, että Suomi antaisi notifikaatiot perustuen sopimusmääräysten ohella lakiin kansainvälisestä yhteistyöstä eräiden rikosoikeudellisten päätösten täytäntöönpanosta (21/1987) lakiin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa. Mainitut lait sisältävät muun muassa vuoden 1990 Euroopan neuvoston rahanpesusopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä säädettyä lainsäädäntöä. Toimivaltainen viranomainen lähettämään ja vastaanottamaan jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevia pyyntöjä olisi oikeusministeriö. Pankkitilitietoja ja jäädyttämistä koskevat pyynnöt olisi sallittua lähettää myös suoraan keskusrikospoliisille.

Sopimukseen sisältyy lisäksi lainvalvontayhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä rikosoikeuden alalla koskevat määräykset sopimuksen yhteisestä arvioinnista, sopimuksen edellyttämistä notifiointeista, sopimuksen tämän osan irtisanomisesta ja soveltamisen keskeyttämisestä sekä sopimuksen tätä osaa koskevasta riitojenratkaisusta. Osapuolet voivat milloin tahansa irtisanoa sopimuksen tämän osan. Ne voivat myös keskeyttää sopimuksen soveltamisen perusoikeuksiin, oikeusvaltioperiaatteeseen tai henkilötietojen suojaan liittyvien vakavien ja systeemisten puutteiden takia. Riitojenratkaisu perustuu yhteisiin konsultaatioihin, joilla pyritään kumppanuusneuvostossa tai lainvalvonnan ja oikeudellisen yhteistyön erityiskomiteassa hyväksyttävään yhteisesti sovittuun ratkaisuun.

Sovellettaessa Euroopan syyttäjänvirastoa (EPPO) koskevia rikosoikeudellisen yhteistyön määräyksiä, tarkoituksena on, että unioni notifioi myös EPPO:n toimivaltaiseksi viranomaiseksi.

Sopimuksen liitteenä on julistus terrorismin määritelmästä, DNA-, sormenjälki- ja ajoneuvorekisteritietojen vaihtoa koskevia täytäntöönpanomääräyksiä, luettelo Europolin ja Eurojustin toimivaltaan kuuluvista rikoksista, yhteistyössä käytettäviä lomakkeita sekä julistus rikosrekisteriyhteistyötä koskevista teknisistä säännöksistä.

Osapuolet sitoutuvat tukemaan ja vahvistamaan toimia, joilla ehkäistään ja torjutaan **rahanpesua ja terrorismin rahoitusta** ottaen huomioon rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisen toimintaryhmä FATF:n suositukset. Osapuolet sitoutuvat velvoittamaan alueellaan olevat oikeushenkilöt säilyttämään tietoja tosiasiallisista edunsaajista, joista osapuolet itse ylläpitävät keskusrekisteriä. Osapuolet varmistavat, että niiden toimivaltaiset viranomaiset voivat toimittaa toisilleen tietoja tällaisista edunsaajista.

OSA IV Temaattinen yhteistyö

Terveysturvallisuus

Vakavilla rajat ylittävillä terveysuhkilla tarkoitetaan henkeä uhkaavaa tai muuten vakavaa vaaraa biologista, kemiallista, ympäristöön liittyvää tai alkuperältään tuntematonta uhkaa terveydelle, joka leviää tai aiheuttaa merkittävän riskin leviämisestä vähintään yhden jäsenvaltion ja UK:n rajojen yli. Osapuolet ilmoittavat toisilleen toiseen osapuoleen kohdistuvasta vakavasta rajat ylittävästä terveysuhkasta. Unioni voi myöntää UK:lle tilapäisen pääsyn varhaisvaroitus - ja reagointijärjestelmäänsä. Järjestelmä mahdollistaa tietojenvaihdon osapuolten välillä valmiuteen, varhaisvaroitukseen ja reagointiin sekä varoituksiin, kansanterveyteen liittyvien riskien arviointiin ja kansanterveyden suojelemiseen tarvittavien toimenpiteiden määrittämiseen ja koordinointiin.

Lisäksi unioni voi pyytää UK:ta osallistumaan terveysturvakomiteaan, joka muodostuu jäsenvaltioiden edustajista ja jonka tarkoituksena on tukea tietojen vaihtoa ja koordinoitua vakavan rajat ylittävän terveysuhan osalta.

Järjestelyt ovat määräaikaaisia riippuen rajat ylittävän vakavan terveysuhan kestosta. Osapuolet tekevät yhteistyötä myös kansainvälisillä foorumeilla terveysuhkien ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi, niihin varautumiseksi ja niihin reagoimiseksi.

Euroopan tautienehkäisy- ja valvontakeskus ECDC tekee myös yhteistyötä UK:n vastaavan viraston kanssa molempia osapuolia kiinnostavissa teknisissä ja tieteellisissä kysymyksissä. Tätä varten osapuolet voivat tehdä ne voivat tehdä yhteisymmärryspöytäkirjan (MOU). Saavutettu tulos on positiivinen ja vastaa Suomen neuvottelutavoitteita.

Kyberturvallisuus

Sopimuksella sovitaan ei-velvoittavasti EU:n ja UK:n mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä **kyberturvallisuusasioissa**, ml. dialogista. Erityisesti mainitaan CERT-EU:n (Computer Emergency Response Team - EU) ja UK:n kansallisen CERT:n yhteistyö, UK:n osallistuminen eräisiin direktiivillä (EU) 2016/1148 perustetun yhteistyöryhmän toimintoihin sekä EU:n kyberturvallisuusvirasto ENISA:n ja UK:n yhteistyö. UK:lla on merkittävää kyberosaamista, ml. kyberuhkien torjunnassa ja kybervalmiuksien vahvistamisessa, ja siten yhteistyön jatkuminen EU:n ja UK:n välillä on tärkeää myös Suomelle.

OSA V Osallistuminen unionin ohjelmiin

UK:n osallistumista EU:n tutkimusohjelmiin koskevat sopimusmääräykset ovat pitkälti saman sisältöiset kuin nykyiset assosiaatiosopimukset Horisontti 2020-puiteohjelmaan.

Sopimuksen mukaan UK osallistuu EU:n avaruus-ohjelmaan, Horisontti Eurooppa –puiteohjelmaan, Euratom koulutus- ja tutkimusohjelmaan sekä kansainvälistä fuusiovoiman koelaitosta koskevaan ITER-ohjelmaan. UK ei halua osallistua esimerkiksi Erasmus+ ohjelmaan.

UK osallistuu edellä mainittuihin ohjelmiin kuten EU-jäsenyytensä aikana, mutta ei osallistu päätöksentekoon lukuun ottamatta ITER-ohjelmaa, jossa se on mukana täysjäsenenä. UK:n maksuosuus määräytyy sen perusteella, miten hyvin UK:n osallistujat menestyvät hauissa eli miten laajasti ne ovat mukana ohjelmissa. Näin ollen järjestely on kustannusneutraali EU:n näkökulmasta.

EU voi yksipuolisesti evätä UK osallistumisen ohjelmiin, jos UK laiminlyö jäsenmaksunsa tai ohjelmien toimeenpanoa häiritään. Vastaavasti UK voi vetäytyä yksittäisestä ohjelmasta, jos ohjelman sisältöä merkittävästi muutetaan. Tällaisissa tilanteissa päätökset osallistumisen päättymisestä tekee erityinen sopimuksessa määritelty komitea.

OSA VI Riitojenratkaisu

Osastossa I määrätään riitojen ratkaisusta. UK tavoitteli aluksi useita erillisiä sopimuksia ja niille erilaisia sektorikohtaisia hallintojärjestelyjä. Neuvotteluissa päädyttiin EU:n tavoitteiden mukaisesti luomaan osapuolten välistä riitojenratkaisua varten yksi horisontaalinen kehys. Se kattaa kaikki sopimusmääräykset, jollei sopimuksessa erikseen toisin todeta. Ulkopuolelle on suljettu mm. yksittäisiä kauppaa- ja talousosan määräyksiä sekä sopimuksen osat kolme (lainvalvonta ja oikeudellinen yhteistyö rikosoikeuden alalla) ja neljä (temaattinen yhteistyö). Nämä riidat voidaan viedä kumppanuusneuvoston ratkaistaviksi.

Osapuolet sitoutuvat ratkaisemaan kaikki sopimukseen liittyvät riitansa sopimuksessa määrättyjen menettelyjen mukaisesti. Vaihtoehtoisesti kantaja voi viedä riidan siihen soveltuvan toisen kansainvälisen sopimuksen (kuten esimerkiksi WTO) mukaiseen menettelyyn ratkaistavaksi. Menettelyt eivät voi olla vireillä samanaikaisesti eikä samaa riitaa voida käsitellä kahdesti. Mitään muita menettelyjä ei voi käyttää. Osapuolten tuomioistuimilla, ml. EU-tuomioistuin, ei ole toimivaltaa riitojenratkaisussa. EU:n oli mahdollista hyväksyä tämä UK:n vaatimus, sillä riitojenratkaisu ei edellytä EU-oikeuden määräysten tai käsitteiden tulkintamista.

Riidat pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan kumppanusneuvostossa tai erityiskomiteoissa käytävissä konsultaatioissa. Jos ratkaisua ei saada aikaan, osapuolella on aina oikeus viedä asia riippumattoman välimiestuomioistuimen käsiteltäväksi. Sopimus sisältää yksityiskohtaiset määräykset konsultaatioiden ja välimiestuomioistuimen asettamisen määräajoista (ml. nopeutetut menettelyt), menettelytavoista, välimiesten pätevyyskriteereistä jne.

Välimiestuomioistuin kokoontuu kolmijäsenisenä ja se asetetaan aina erikseen kutakin riitaa varten. Tuomioistuimen on annettava ratkaisunsa viimeistään 160 päivän kuluessa asettamisestaan. Tarvittaessa tuomioistuin voi tehdä ratkaisunsa äänestämällä. Tuomioistuimen työjärjestys on sopimuksen liitteenä.

Välimiestuomioistuimen ratkaisu sitoo osapuolia ja on lopullinen. Ratkaisuun ei voi hakea muutosta ja osapuolet sitoutuvat noudattamaan sitä. Vastaajan on 30 päivän määräajassa ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin se on ratkaisun johdosta ryhtynyt. Mikäli päätöksen välitön täytäntöönpano ei ole mahdollista, sovitaan kohtuullisesta täytäntöönpanojasta. Tarvittaessa tämän määräajan asettaa välimiestuomioistuin.

Sopimuksessa on lisäksi yksityiskohtaiset määräykset tilanteista, joissa osapuoli ei kohtuullisessa määräajassakaan noudata välimiestuomioistuimen sitovaa ratkaisua. Ensisijaisena keinona on sopia väliaikaisen hyvityksen maksamisesta. Kantaja voi lisäksi tiettyjen edellytysten täytyessä ilmoittaa sopimusvelvoitteidensa noudattamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä. Tämä voi merkitä esimerkiksi tullikorotusten määräämistä vastaajan alueelta tuotaville tavaroille. Tällaiset vastatoimet ovat aina väliaikaisia ja vastaaja voi viedä niiden oikeasuhtaisuuden välimiestuomioistuimen käsiteltäväksi. Vastatoimien ei välttämättä tarvitse kohdistua sopimusloukkauksen kanssa samalle sektorille. Eli niin sanottu ristiinsuspendointi/retaliointi on myös mahdollista. Samoin sopimusvelvoitteiden noudattamisen keskeyttämien on mahdollista, mikäli toinen osapuoli ei noudata erosopimuksen välimiespaneelin antamaa ratkaisua. Lisäksi käytettävissä on yksipuolisia toimenpiteitä (ennen välimiespaneelin ratkaisua), jos osapuoli rikkoo tiettyjä yksilöityjä, lähinnä tasavertaisiin toimintaedellytyksiin liittyviä sopimusmääräyksiä.

Osastossa II annetaan määräykset yhteistyön olennaisista osista. Osapuolten yhteistyö perustuu yhteisille arvoille ja periaatteille. Osapuolet sitoutuvat ihmisoikeuksien, perusvapauksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, joukkotuhouksien leviämisen estämiseen sekä ilmastonmuutoksen torjuntaan erityisesti Pariisin sopimuksen mukaisesti. UK sitoutuu jatkossakin noudattamaan ihmisoikeussopimuksia, joihin se on liittynyt. Näitä määräyksiä pidetään sopimuksen olennaisina osina. Niiden vakavan ja laajamittaisen rikkomisen johdosta osapuoli voi ilman välimiestuomioistuimen päätöstäkin yksipuolisesti keskeyttää sopimusvelvoitteidensa noudattamisen kokonaisuudessaan tai osittain. Selvyiden vuoksi todetaan, että Pariisin sopimuksen vastainen toimi tai laiminlyönti oikeuttaa aina toisen osapuolen keskeyttämään sopimusvelvoitteidensa noudattamisen.

Lisäksi osapuolet tekevät yhteistyötä terrorismin torjumiseksi, edistävät kansainvälistä yhteisöä koskettavien vakavimmista rikoksista syytettyjen syytteenespanoa ja torjuvat pienaseiden ja kevyiden aseiden laitonta kauppaa. Osapuolet sitoutuvat myös varmistamaan henkilötietojen korkeatasoisen suojan.

OSA VII Loppumääräykset

Osa sisältää kansainvälisille sopimuksille tyypillisiä loppumääräyksiä koskien mm. sopimuksen maantieteellistä soveltamisalaa ja voimaantuloa. Osapuolet sitoutuvat sopimuksen väliaikaiseen soveltamiseen ja pyrkivät saamaan sen voimaan 28.2.2021 mennessä. Tarvittaessa kumppanusneuvosto voi pidentää tätä määräaika. Sopimuksesta tulee käännot valmistuttua todistusvoimainen kaikilla EU:n virallisilla kielillä. Osapuolet vahvistavat myös sitoumuksensa panna erosopimus asianmukaisesti täytäntöön.

UK:n tietosuojan tasoa koskevia riittävyyspäätöksiä ei hyväksytä samassa aikataulussa sopimuksen kanssa. Sopimuksen loppumääräyksiin kuuluu henkilötietojen suojaa koskevia säännöksiä, joiden mukaan sopimuksessa määrätyn ajan henkilötietojen siirtoa EU:sta UK:hon ei kuitenkaan pidetä henkilötietojen siirtona kolmanteen maahan EU:n tietosuojalainsäädännössä tarkoitettulla tavalla. Näin ollen henkilötietoja voidaan siirtää tänä väliaikana EU:sta UK:hon vastaavasti kuin nykyään. Edellytyksenä kuitenkin on, että UK ei tänä väliaikana muuta tietosuojaa koskevaa lainsäädäntöään tai hyväksy tiettyjä UK:n tietosuojalainsäädännön mahdollistamia välineitä ilman kumppanuusneuvoston (Partnership Council) hyväksyntää. Väliaika päättyy neljän tai, mikäli kumpikaan osapuolista ei sitä vastusta, kuuden kuukauden kuluttua sopimuksen voimaantulosta taikka viimeistään silloin, kun komissio on hyväksynyt tietosuojaa koskevat riittävyyspäätökset. Sopimukseen liittyy julistus, jossa kiinnitetään huomiota komission pyrkimykseen hyväksyä pikaisesti EU:n yleisen tietosuojalainsäädännön tarkoittamat tietosuojaa koskevat riittävyyspäätökset UK:n osalta.

Osapuolet uudelleentarkastelevat viiden vuoden välein yhdessä sopimuksen ja sitä täydentävien sopimusten täytäntöönpanoon liittyviä kysymyksiä. Osapuolilla on mahdollisuus kirjallisella ilmoituksella yksipuolisesti irtisanoa sopimus päättymään 12 kuukauden määräajan kuluessa.

2. Tietoturvaluusopimus

Sopimuksessa sovitaan siitä, miten turvaluokiteltua tietoa suojataan ja käsitellään asianmukaisesti osapuolten välillä, mukaan lukien elektronisesti tapahtuvan luokitellun tiedon osalta. Sopimuspuolet mm. toteuttavat kansallisten lakien ja määräysten mukaiset toimenpiteet suojataksaan tämän sopimuksen mukaisesti luovutetun turvaluusluokitellun tiedon. Ne antavat tälle tiedolle saman tasoisen suojan kuin omalle vastaavaan turvaluusluokkaan kuuluvalla tiedolle. Turvaluusluokiteltua tietoa saa käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, jota varten se on luovutettu, ellei muuta ole sovittu. Turvaluokitellun tiedon luovuttamisesta tulee konsultoida kirjallisesti. Pääsyy turvaluokiteltuun tietoon perustuu tiedonsaantitarpeeseen ja lainsäädännön mukaisiin turvaluusselvityksiin.

Sopimuksessa määritetään myös sopimusta ja sen toimeenpanoa valvovat vastuuviranomaiset unionin ja Iso-Britannian osalta ja turvaluokitusten vastaavuudet EU:n ja Iso-Britannian välillä.

Lisäksi osapuolet sopivat mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä tai avustaa toisiaan turvaluokitellun tiedonkäsittelyn alalla. Sopimuspuolet sopivat ilmoittavansa viipymättä toiselle sopimuspuolelle todetusta tai epäilyistä tietoturvaluuden loukkaamisesta tai vaarantumisesta, joka kohdistuu tämän sopimuksen mukaisesti vaihdettuun turvaluusluokiteltuun tietoon.

Sopimus ei vaikuta mahdollisiin kahdenvälisiin sopimuksiin tai järjestelyihin osapuolten tai Iso-Britannian ja jäsenvaltioiden välillä, edellyttäen että sopimukset eivät ole ristiriidassa tämän sopimuksen velvoitteiden kanssa. Osapuolet sitoutuvat myös ilmoittamaan kirjallisesti toiselle osapuolelle sopimuksen alaista tietoturvaluusta koskevista lainsäädäntö- ja sääntömuutoksista. Sopimuksen toimeenpanoa tai tulkintaa koskevat erimielisyydet ratkotaan konsultaatioilla. Kumpikin osapuoli vastaa sopimuksen toimeenpanosta aiheutuvista kustannuksista. Sopimuksen voimaantulo ja sen voimassaolo on kytketty kumppanuussopimukseen.

3. Ydinenergia-alan yhteistyösopimus

Sopimuksen johdanto-osassa todetaan muun muassa kattavat monenväliset sopimusvelvoitteet koskien ydinenergian käyttöä. Tällaisia ovat erityisesti Kansainvälisen atomienergiajärjestön IAEA:n puitteissa tehdyt sopimukset sekä ydinsulkusopimus.

UK:n ja Euratomin sopimus kattaa ainoastaan ydinenergian rauhanomaisen käytön. Se koskee muun muassa alan kauppaa, ydinaineiden valvontaa ja teknologiayhteistyötä, mukaan lukien tiedonvaihto. Ydinaineiden valvonta (safeguards) siirtyy UK:n osalta Euratomin alaisuudesta kansalliseen toimivaltaan ja kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle. Sopimuspuolet sitoutuvat ydinaineiden tehokkaaseen valvontaan.

Sopimus sisältää määräyksiä myös erityisesti turvajärjestelyihin (physical protection), ydinturvallisuuteen ja ydinaineiden siirtoihin liittyen. Näissä viitataan muun muassa monenvälisten sopimusten asian omaisiin velvoitteisiin.

Ydinalan tutkimus- ja kehittämistoimintaa koskevat määräykset koskevat fissioydinenergian ohella myös fuusioenergian. Yhteistyöhön voi tulevaisuudessa kuulua UK:n osallistuminen kolmantena maana yhteisön tutkimus- ja koulutusohjelmiin sekä UK:n jäsenyys Fusion for Energy –ohjelmassa.

Sopimuksella perustetaan yhteiskomitea (Joint Committee) muun muassa tiedonvaihtoa ja koordinoitua varten. Erillisiä määräyksiä annetaan esimerkiksi konsultaatioita ja riitojen ratkaisua koskien. Sopimus on voimassa lähtökohtaisesti 30 vuotta ja jatkuu sen jälkeen automaattisesti aina kymmenen vuoden ajanjaksoilla, jollei sopimuspuoli sitä irtisano.

4. Sopimusten oikeudellinen luonne, hyväksymismenettely ja väliaikainen soveltaminen

Koska UK kieltäytyi pidentämästä siirtymäkautta, vaihtoehdot 1.1.2021 alkaen ovat sopimukseton tila tai sopimuksen väliaikainen soveltaminen ennen sen lopullista voimaantuloa.

Suurin osa sopimuksen sisällöstä, kuten esimerkiksi kauppapolitiikkaa koskevat määräykset, kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan (ks. esim. unionin tuomioistuimen lausunto 2/15 vapaakauppasopimuksesta Singaporen kanssa). Lisäksi sopimus sisältää joitakin unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, esimerkiksi liikenteen ja sosiaaliturvan koordinaation aloilla. Olennaista on, että sopimuksessa ei ole määräyksiä, joiden osalta unionilla ei ole lainkaan toimivaltaa.

Unionilla on siis toimivaltaa, joko yksinomaista tai jaettua, kaikilla sopimuksen kattamilla aloilla. Näin ollen on juridisesti mahdollista ja EU-tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön (ks. esim. yhdistetyt asiat C-626/15 ja C-659/16, kohta 126) mukaista tehdä sopimus neuvoston päätöksellä vain unionin puolesta. Myös neuvoston oikeudellinen yksikkö on vahvistanut, että kyse on puhtaasti poliittisesta päätöksestä.

Tätä poliittista valintaa tehtäessä on huomioitava nyt käsiteltävän sopimuksen erityisluonne. Kyse on entisestä jäsenvaltiosta, joka on ollut pitkään integroituna EU:n sisämarkkinoihin ja joka noudattaa siirtymäkauden päättymiseen saakka täysimääräisesti yhteistä EU-lainsäädäntöä. Tällaista tilannetta EU:lla ei ole koskaan ennen ollut minkään kolmannen maan kanssa. Muiden maiden kanssa on aina aloitettu vakiintuneesta etäisemmästä suhteesta, ja pyritty sopimuksen avulla lähentymään. UK:n kanssa suunta on päinvastainen. Tästä syystä nyt tehtävä sopimus on erityistapaus. Jos sopimusta ei saada ajoissa voimaan tai väliaikaisesti sovellettavaksi, pudotus EU-jäsenyydestä sopimuksettomaan tilaan on valtava. Unionisopimus on ainoa keino välttää sopimukseton tila ja sen haitalliset vaikutukset elinkeinoelämälle ja kansalaisille. Sopimuksen tekeminen kaikkien jäsenvaltioiden kaikkien kansallisten parlamenttien ratifiointia edellyttävänä sekasopimuksena merkitsisi pitkää epätietoisuuden aikaa.

Jäsenvaltioissa ja unionin toimielimissä vallitsee yhteinen käsitys siitä, että sopimuksen tekeminen unionin puolesta ei muodosta ennakkotapausta. Tämä on tarkoitus nimenomaisesti todeta neuvoston päätöksissä sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä. Neuvoston päätöksenteon yhteydessä tullaan vahvistamaan, että nyt tehtävä kumppanuussopimus ei vaikuta toimivallanjakoon

jäsenvaltioiden ja unionin välillä muuten, kuin suhteessa UK:hon. Sopimus ei siis esimerkiksi vaikuta muihin jo olemassa oleviin tai tulevaisuudessa neuvoteltaviin kolmasmaasopimuksiin. Neuvoston oikeudellinen yksikkö laatii tähän tarvittavat kirjaukset neuvoston päätöksen artiklatekstiin ja perustelukappaleisiin. Lisäksi neuvoston säädöstekstiä vahvistetaan vielä komission ja neuvoston lausumilla.

Päättyessään sopimuksen allekirjoittamisesta neuvosto voi samalla SEUT 218 artiklan 5 kohdan mukaisesti päättää, että unionisopimusta sovelletaan väliaikaisesti kokonaisuudessaan ennen sen voimaantuloa. Tämä on nyt kyseessä olevassa tilanteessa välttämätöntä, koska Euroopan parlamentti ei enää ehdi antaa sopimukselle hyväksyntäänsä ennen vuoden vaihdetta. Sopimusta voidaan siis alkaa välittömästi soveltaa allekirjoitushetkestä lähtien, mutta se tulee lopullisesti voimaan vasta, kun parlamentin hyväksyntä on saatu ja neuvosto on tehnyt muodollisen päätöksen sopimuksen tekemisestä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Aineellisena oikeusperustana on neuvoston yksimielisyyttä ja Euroopan parlamentin hyväksyntää edellyttävä SEUT 217 artikla, jonka mukaan unioni voi tehdä kolmansien maiden kanssa sopimuksia assosioinnista, joka koskee vastavuoroisia oikeuksia ja velvollisuuksia, yhteistä toimintaa ja erityismenettelyjä. Oikeusperusta on asianmukaisesti valittu, ottaen huomioon sopimuksen poikkeuksellisen laajan soveltamisalan, kunnianhimoisuuden sekä sen, että kumppanuus tulee olemaan kestoaltaan pitkäaikaista ja luonteeltaan jatkuvasti kehittyvää.

Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta oikeusperustana on lisäksi Euratom-sopimuksen 101 artikla.

Menettelyllisenä oikeusperustana on SEUT 218 artikla. Sen 5 kohdan mukaan neuvosto päättää sopimuksen allekirjoittamisesta. Tässä yhteydessä neuvosto voi päättää myös sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta ennen sen voimaantuloa. Artiklan 6 kohdan mukaan neuvosto päättää sopimuksen tekemisestä Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Sopimuksen tekeminen edellyttää Euroopan parlamentin hyväksyntää. Parlamentti käsittelee sopimusta alkuvuodesta 2021.

Kansallinen valmistelu

Ministeriöiden brexit-yhteyshenkilöiden kirjallinen menettely 25.12. – 28.12.2020.

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 28.12.2020.

Eduskuntakäsittely

U 55/2020 vp

E 6/2020vp

EJ 5/2020 vp

EJ 16/2020 vp

SuVEK 4/2020 vp.

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Johannes Leppo VNK, 050 592 8278
Tuuli Kainulainen VNK
Martti Salmi VM
Kristiina Kauppinen UM
Elina Poikonen UM
Tuuli-Maaria Aalto UM
Katja Arenmaa OM
Katariina Jahkola OM
Tanja Jaatinen OM
Sini Kumpulainen OM
Tapio Puurunen SM
Ilmari Uljas PLM
Henrik Ruso OKM
Ahti Hirvonen MMM
Heikki Lehtinen MMM
Silja Pasanen LVM
Johanna Rihto-Kekkonen TEM
Marja-Terttu Mäkiranta STM
Sari Vuorinen STM
Kirsi Törmäkangas STM
Ulla Närhi STM
Eero Tuovinen YM
Liisi Klobut YM

EUTORI-tunnus

EU/2020/0603

Liitteet**Viite**

Asiasanat Hoitaa	brexit, YAN Yleisten asioiden neuvosto UM, VNK
Tiedoksi	EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VH, VM, VTV, YM
